

“TÜRKÇE-FARŞÇA MANZUM SÖZLÜKLERDEN TUHFE-İ VEHBİ (METİN)”

Atabey KILIÇ*

Özet

Klâsik Türk Edebiyatı sahasında manzum eserler arasında üzerinde çalışılmayı bekleyen alanlardan birisi de manzum sözlüklerdir. Manzum sözlükler son zamanlarda gerek kendilerini tanıtır nitelikte yazılar, gerekse metinlerinin neşri suretiyle dikkat çekmektedir. Bu eserlerin bir kısmı yazıldıkları dönemde sıbyan mekteplerinde ders kitabı olarak okutulmuş, bir kısmına ise daha sonraki yıllarda şerhler yapılmıştır. Hatta bu eserlerin önemli olanlarından bir kısmı bir mecmua içerisinde bir araya getirilmiştir. Bu mecmualardan biri de Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlıdır. Bu çalışma çerçevesinde, daha önce bazı kaynaklarda hakkında belli ölçüde bilgi verilmiş bulunan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlı bulunan manzum sözlük mecmuasının 1b-39b varakları arasında yer alan nüshasından hareketle bilim dünyasının istifadesine sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler : Manzum Sözlükler, Tuhfe-i Vehbî, metin neşri

ONE OF THE TURKISH-PERSIAN VERSE DICTIONARIES: TUHFE-İ VEHBİ (TEXT)

Abstract

In Classical Turkish Literature verse dictionaries are the books which are waiting for being studied. Nowadays it is common to introduce and present these verse dictionaries. Some of verse dictionaries were used as a textbook in primary schools and commentary texts were written on some of them. Also some an important number of them were collected in mecmuas. One of this mecmuas is recorded with number 4026 Library of Konya Mevlânâ Museum. In this paper we aim to introduce Tuhfe-i Vehbî which takes place in this mecmua between 1b-39b.

Keywords : Verse Dictionaries, Tuhfe-i Vehbî, text publishing

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü KAYSERİ
atabeykilic@gmail.com

Tuhfe-i Vehbî Türkçe- Farsça manzum sözlükler¹ arasında Tuhfe-i Şâhidî'den sonra en fazla ilgi görmüş olan sözlüklerimizdendir. Adının da işaret ettiği üzere eser, Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809) tarafından kaleme alınmıştır.² Tuhfe, 882 beyitten oluşmaktadır. Eser, bismelenin ardından mesnevî tarzında kaleme alınmış 93 beyitlik bir hamdele, salvele ve sebep-i telifle başlar. Sözlük kısmı 58 kıt'adan oluşmaktadır. Sonda 201 beyitten oluşan İstîlâhat-ı Acem başlığını taşıyan mesnevî de yer almaktadır.³ Tuhfe-i Vehbî'nin pek çok yazma nüshası bulunmaktadır. Bizim bu çalışma ile amacımız Tuhfe-i Vehbî'nin metnini neşretmek olduğundan, eser ve nüshaları hakkında ayrıca bilgi vermeyeceğiz. Eserin ilk baskısı müellif henüz hayattayken 1798 yılında yapılmıştır. Seyfettin Özege'ye göre Tuhfe-i Vehbî 1798-1909 yılları arasında 59 defa basılmıştır.⁴

Bu çalışma çerçevesinde, daha önce bazı kaynaklarda hakkında belli ölçüde bilgi verilmiş bulunan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlı bulunan manzum sözlük mecmuasının 1b-39b varakları arasında

¹ Manzum sözlükler için şu kaynaklara bakılabilir: Ali Alparşlan, *Manzum Lûgatler ve Tuhfe-i Vehbî'nin Alfabetik Tertibi*, (Mezuniyet Tezi), İstanbul 1946-1947; Turgut Karabey-Numan Külekçi, *Sümbülzâde Vehbî, Tuhfe (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*, Erzurum 1990; Adnan Karaismailoğlu, "Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Remzî", *Millî Kültür*, sayı: 74, Temmuz 1990, s. 60-61; Cemal Muhtar, *İki Kur'an Sözlüğü Luğat-ı Feriştioğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlahî*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1993; Ahmet Hilmi İmamoğlu, *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şahidi'nin Sözlüğü (İnceleme-Metin)*, (Basılmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1993; Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996; Atabey Kılıç, "Manzum Sözlüklerimizden Manzûme-i Keskin", *12-13 Nisan 2001 Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler*, c. I, Kayseri 2001, s. 441-447; Atabey Kılıç, *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001; Mehmet Kırbıyık, "Miftâh-ı Lisân Adlı Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 11, 2002, s. 184-200; Necmettin Yurtseven, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Luğatler ve Sümbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara 2003; Ahmet Kartal, *Tuhfe-i Remzî*, Ankara 2003; Mehmet Dursun Erdem, "Osmanlı Dönemi Manzum Çocuk Sözlükleri ve Bir Luğat-ı Sıbyân Yazması", *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı: 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 178-189; Abdülkerim Gülhan, "Manzum Sözlük Nazmü'l-Leâl'in Dil ve Üslup Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Celal Bayar Üniversitesi II. Uluslararası Türk Tarihi ve Edebiyatı Kongresi*, 11-12-13 Kasım 2005 Manisa; Atabey Kılıç, "Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği Ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sühba-i Şıbyân", *Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu 6-7 Mayıs 2005 Urfâ*, (haz. Eyüp Azlal, Necmi Karadağ, M. Emin Karahan), Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa 2006, s. 186-189; Atabey Kılıç, "Mevlânâ Müzesi Kitaplığı 4026'da Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında", *Mevlana, Mesnevi, Mevlevihaneler Sempozyumu*, 30 Eylül-01 Ekim 2006 Manisa.

² Yusuf Öz, "Tuhfe-i Vehbî Şerhleri", *İlmî Araştırmalar Dergisi* 5. S., s. 220. Ömer Faruk Akün "Sümbül-zâde Vehbî", *İA. XI*, İstanbul 1979, s. 238-242.

³ Yusuf Öz, Tuhfe-i Vehbî Şerhleri, s. 220.

⁴ M.S.Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu IV. Cilt*, İstanbul 1977, s. 1877-78.

yer alan nüshasından hareketle bilim dünyasının istifadesine sunmaya çalışacağız.⁵ Edebiyatımız, özellikle de sözlük bilimi ve çocuk edebiyatı için önemi gözardı edilemeyecek kadar fazla olan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini daha fazla geciktirmeden transkripsiyon harfleri ile ortaya koymak gerektiği de âşikârdır. Adı geçen nüshaya dayanarak Tuhfe-i Vehbî'nin metnini neşrederken bazı hususlara da özellikle dikkat ettik. Bunlardan birincisi, nüshanın rivayetini hemen hemen her defasında aynen kabul ettik. Burada yaptığımız tenkitli neşir olmamakla beraber, elimizde bulunan 1256/1840 tarihinde Matbaa-i Dârü'l-Hilâfetü'l-Aliyye ve 1284/1868 tarihinde Matbaa-i Âmire'de basılan nüshalardan metin kontrolü için istifade ettik. Metinde yer yer karşılaştığımız bazı eksiklikleri ve müstensihthen kaynaklanan ufak tefek yanlışları bahsi geçen nüshalarla mukayese ettikten sonra tamir yoluna gittik. 4026 numaralı nüshada bulunmayan, fakat vezin ve anlam gereği olması gereken kelime veya ibareleri diğer nüshalarla teyit ettikten sonra metinde [] işaretinin içerisinde göstermek suretiyle verdik. Yazmada gördüğümüz derkenar kabili metinleri de dipnot hâlinde vermeye çalıştık.

⁵ Bu mecmua için bkz. Atabey Kılıç, "Mevlânâ Müzesi Kitaplığı 4026'da Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmûası Hakkında", *Mevlânâ, Mesnevî, Mevlevihaneler Sempozyumu*, 30 Eylül-01 Ekim 2006, MANİSA.

- [1b] **Tuĥfe-i Vehbî**
- Bismillâhi'r-Raĥmâni'r-Raĥîm
(Feilâtün mefâilün feilün)
- 1 Ĥamd-i bî-ĥadd o kerem-fermâya
Ki anuñ ni'metidür bî-ġâye
- 2 Kıldı ez-cümle o Ĥallâĥ-ı Kerîm
Ĥazret-i Âdeme esmâ ta'lim
- 3 Şân-ı Mûsâya idüp hem tekrîm
Kıldı zâtuna izâfetle kelîm
- 4 Hem Süleymâni o 'Allâm-ı Laţîf
Manţıĥu't-tayr ile kıldı talîf
- 5 Ĥikmet ü ĥudreti ile 'İsâ
Tıfliken oldu beşikde ġüyâ
- 6 Nev'-i insâni hem ol Bî-enbâz
Eyledi nâţıĥa ile mümtâz
- 7 İĥtilâf-ı şuver ü elsineden
Niĥe ĥikmetleri vardur rüşen
- 8 Şu'arâ elsinesin ol Mennân
Kıldı miftâĥ-ı der-i genc-i nihân
- 9 Hem Resûline hezâran şalavât
Ki odur efşah-ı erbâb-ı luġât
- 10 Luţfidur⁶ vahy-i Ĥudâvend-i 'Alîm
Ne ġüherdür o kerîm ibn kerîm
- 11 'Âlemîne sebab-i raĥmetdür
İns ü cinne ne büyük ni'metdür
- 12 Nâzil oldu aña Ĥur'ân-ı Celîl
Ki ider şânına 'âlem tebcîl
- 13 Gerĥi kim şi'r degildür o kelâm
Nazm-ı şâ'irde ne mümkün o niżâm
- 14 Fehm idüp mertebe-i i'câzın

⁶ "Nuţkıdur" matbû

- İşidüp hüdhüde-i āvāzın
- [2a] 15 Ebkem oldı fuşahā-yı ‘Adnān
Kaldı hayran büleğā-yı Kaḥṭān
- 16 Eyledi müdde‘iyānı mülzem
Cümlesi ‘acz ile olmuş müfḥam
- 17 Olsun aşḥābına şad gūne selām
Ki anuñ her birisi ehl-i kelām
- 18 Biri ez-cümle cenāb-ı Ḥassān
Nazmını ‘ālem ider istiḥsān
- 19 Biri hem Ka‘b-ı belāgat-pirā
Ka‘b-ı beyne’l-fūşahā pek a‘lā
- 20 Cümlesi ehl-i ḥadīṣ ü tefsīr
‘İlm ü irfānıla bī-miṣl ü nazīr
- 21 Umaram kim olıcaḳ rüz-ı cezā
Olalar Vehbi-yi zāra şufa‘ā
- 22 Ba‘de-zā başt-ı maḳāl eyleyelüm
Sebeb-i nazmı nedür söyleyelüm
- 23 Çünkü bu ‘abd-i za‘if-i aḥḳar
İtdi İrāna sefāretle sefer
- 24 Eyleyüp devr-i Revān u Şıfahān
Çoḳ maḳāmātını kıldum seyrān
- 25 Tā Nihāvend ü ‘Irāḳa gitdüm
Hep uşul ile temāşā itdüm
- 26 ‘Azm idüp tā-be-diyār-ı Şīrāz
Ḥāce Ḥāfız ile oldum hem-rāz
- 27 Şu‘arāsı ile şoḥbet iderek
Şīr ü inşā revişinden giderek
- 28 Keşf ü ḥall itmişidüm niçe luḡāt
Var imiş bizde meger çoḳ ḡalaṭāt
- 29 Fārsī anlara maḥşuş zebān
İştılāḥātı daḥı bī-pāyān

- 30 Başkadur niçe luğatlarda me'âl
Gayrı gûne olunup isti'mâl
- 31 Fârs iklimine düşmiş Şîrâz
Aña mensûb o zebân-ı mümtâz
- 32 İşfahânîlerüñ elfâzı Derî
Pehlevînüñ dağı Şîrâz yeri
- 33 Çün o iklimi idüp geşt ü güzâr
Çok zamân itmîşidüm meks ü qarâr
- [2b] 34 'Abeş olmaya diyü bu seferüm
Kalmağ ümmîdi ile bir eşerüm
- 35 Ki idem sa'y-ı belîğ-i mevfür
Dâ'imâ hâtıra eylerdi hutür
- 36 Yâdgârum ola her mağdûma
Yazayım bir luğat-ı manzûme
- 37 Okıya hem veled-i âgâhum
Ömrümün hâşılı Luţfullâhum
- 38 Lîk nâ-bûd idi kadri hünerüñ
Yoğıdı kıymeti dürr ü güherüñ
- 39 Yek-'ayâr olmuş idi âhen ü zer
Nâsire qalmış idi nağd-i hüner
- 40 Hâs ü hâr ile ber-â-ber idi gül
Ayağ altında yaturdı sünbül
- 41 Gülşen-i gamda idüp nâle vü zâr
Peyrev-i zâğ-ı siyeh idi hezâr
- 42 Güherin gösteremezdi üstâd
Yoğıdı kadrine anlar nağkâd
- 43 Bu sebebden dil-i nâ-şâd u hazîn
Genc-i miñnetde idüp âh u enîn
- 44 Bî-mecâl olmuşıdı güftâra
Şanki ebkem idi ol bî-çâre
- 45 Nâ-gehan luţf-ı Hudâvend-i Celîl
Kıldı ahvâl-i cihânı tahtvîl

- 46 Viridi dünyāya ‘aceb hūsn-i nizām
Ehl-i dil zümresi mesrūr u be-kām
- 47 Buldı kadriñ yine kālā-yı hüner
İ‘tibār eyledi naqqād-ı kader
- 48 Ya‘nî bir Āşaf-ı ‘ālî-şānı
Şaf-der-i Cem-Ĥaşem-i devrānı
- 49 Zīver-i şadr u vezāret itdi
Mesned-ārā-yı şadāret itdi
- 50 Devlete zātı ile geldi şeref
Görmemiş mişlini emcād-ı selef
- 51 Maḥlaş-ı pāki gibi ḥulķı Ḥamīd
Necm-i mes‘ūdı gibi zātı sa‘īd
- 52 Ya‘ni hem-nām-ı Ḥalīlü’r-Raḥmān
Ki odur maḥzar-ı ‘adl ü iḥsān
- [3a] 53 Kıldı ḥāşiyet-i ismi te’şīr
Ni‘meti eyledi bu ‘ālemi sīr
- 54 İsmi maḥlaşla odur şad-der-şad
Böyle remz itmiş anı ehl-i raşad
- 55 Hem odur nāzım-ı dīn ü devlet
Buldı vaḳtinde cihān emniyyet
- 56 Şāḥib-i seyf ü kalem ehl-i kerem
Ma‘den-i dāniş ü pūr-cūd u himem
- 57 Oldı devrinde be-kām u şādān
Zümre-i ehl-i dil ü nükte-verān
- 58 Böyle kadr-i hüner olduḳda mezīd
Geldi bu bendeye de şevḳ-ı cedīd
- 59 Eyleyüp ya‘ni bu nazmı inşā
Ḥāk-i dergāḥına itdüm ihdā
- 60 Ki meḥādīm-i kirām-ı güheri
İdeler gāhi ihāle nazarı
- 61 Ol şerefle bula Tuḥfem şöhret

- İşidenler ide meyl ü rağbet
- 62 Ne meḥādīm-i mekārīm-perver
Ne giran-māye mu‘allā-gevher
- 63 Neyyirīn-i felek-i ‘izz ü şeref
Mihr ü meh gibi iki ḥayr-ḥalef
- 64 Kurre-i a‘yün-i rüşen-nazarān
Her biri merdümek-i çeşm-i cihān
- 65 Biridür ‘Ārif ü bī-miṣl ü nazīr
Birinüñ maḥlaşı Nūrī-yi münīr
- 66 Biri ḥurşīd-i cihān-ārādur
Birisi bedr-i felek-pīrādur
- 67 İkişi biri birinden a‘lā
Ne şadefdür güher-i bī-hemtā
- 68 Dā’imā devlet ile rif‘at ile
Vālid-i mācid-i pür-himmetile
- 69 Olalar ḥıfz-ı İlāhīde maşūn
‘Ömr-i iḳbāl-i ebed-rüz-efzūn
- 70 Kadr-i Tuḥfem de bülend olsa sezā
Anlaruñ nāmına itdüm inşā
- 71 Silk-i ma‘nāda ne ḥoş dürr-i nazīm
İtmemiş mişlini kimse tanzīm
- [3b] 72 Yazmadum vezn-i rekīk ü nādir
Tā ola ḥıfzına herkes kādır
- 73 Eyleyüp gāhi mürā‘āt-ı nazīr
Gāhi ezdādıla kıldum ta‘bīr
- 74 Hem yazıldı niçe tecnīs-i selīs
Niçe ihāmıla telmīḥ-i nefīs
- 75 Anı evvel okıyan tıfl-ı aşıl
Nükte-i şi‘rde eyler taḥşīl
- 76 Tab‘a elbette leṭāfet getürür
Ḥüsn-i ta‘bīre selāset getürür

- 77 Gösterüp ba'z-ı maḥalde terkīb
Aḥsen-i vechile kıldım tehzīb
- 78 İrtikāb itmedim aṣlā merhūn
Oḳıyan olmaya tā kim maḡbūn
- 79 Luḡatın tercemesi yanında
Yir ider ehl-i dilūñ cānında
- 80 Ya'ni vaż'-ı raḳama ḥācet yoḳ
Böyle zaḫmet çekecek ḫālet yoḳ
- 81 Fārsī vü 'Arabī lafz-ı keṣīr
Ki ola elsinede şöhret-gīr
- 82 Cāy-ı Türkīde idüp isti'māl
Eyledüm anlar ile keṣf-i me'āl
- 83 Müşterek ba'z-ı luḡāt-ı rengīn
Yazılıp itmedüm ammā ta'yīn
- 84 Fehm ider anları erbāb-ı kemāl
Ṭa'n u teṣnī' ide ṫursun cuhhāl
- 85 Eyledüm ḫarf-i hecāda tertīb
Oḳur ebced gibi her ṫıfl-ı edīb
- 86 Yazdığım lafz-ı dil-ārā ekṣer
Şi'r ü inşāya muvāfiḳ gevher
- 87 Niçesin ḫāşıl-ı ma'nā yazdum
İṣtılāḫ üzre ne ra'nā yazdum
- 88 Ya'ni vardur niçe ra'nā ma'nā
Baḳma ferhenge bulunmaz zirā
- 89 İtmemiş gerçi luḡatlar taṣrīḫ
Eyledüm cümle 'Acemden taṣḫīḫ
- 90 Yaḳıṣur gevher-i Īran dir isem
Sürme-yi ehl-i Şifāhan dir isem
- [4a] 91 Nām-ı vālāsı ola dünyāda
Tuḫfe-i Vehbī-i Sünbül-zāde
- 92 Oḳuyandan budur ancaḳ me'mūl
Ki ide ḫayr-du'āyı mebzūl

- 93 Hıfz ide sehv ü haḫādan Mevlā
Ḥasbünallāhu te'ālā ve kefā

Ḳıṭ'a-i Şer'iyye Der-Ḥarf-i Elif Ez-İbtidā

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 94 Tañrı adı Şīzer ü Şebzīr ü Yezdān u Ḥudā
Yaradıcı Āferīnende Büzürgī Kibriyā
- 95 Vaşfidur Perverdgār u Kirdgār Āmurzgār
Hem daḫı Pāyende Bāḳidür Hemīşe Dā'imā
- 96 Görıcı Bīnā vü Dānā Bilici Ulu Büzürg
Merḫametlü Mihrban Pādāş u Ḥayrıla Cezā
- 97 Rızḳ rūzī anı irişdirici rūzī-resān
Şükr ü ḫamd oldı sipās u rāstā medḫ ü şenā
- 98 Toḡru sözlü rāst-gū Vaḫşūr u Peygam-ber Resül
Hem Muḫammeddür sūtüde ber-güzide Muştafā
- 99 Yaz nüvīs oḳu bi-ḫ'an Ḳur'an Nevī çalış bi-güş
Diñle bişnev añla der-yāb oldı şud lāyık sezā
- 100 Merdüm ādemdür civan-merdı şehāvet vir bi-deh
İzedī Ḥaḳ yolına virgi maḫallinde be-cā
- Uçucu perrende olmışdur melek adı sürüş
Hem inanmaḳ bāveriden lāyık u cā'iz revā
- Kiş milletdür şerī'at rāh-ı din rūze oruç
Hem yegāne-gūy mü'mindür dürüd oldı du'ā
- Mescide mezket dinür daḫı ezan bang-i namāz
Di imāma piş-namāz u hem uyulmuş pişvā
- Cāhile nā-dan mürāyī şūfiye sālūs di
[4b] 'İffet ehli pāk-dāmen ehl-i taḳvā pārsā
- 105 Rüsteḫīz oldı kıyāmet cennete dirler behişt
Dūzaḳ olmışdur cehennem adı ḳurtulmuş rehā
- Fā'ilātün fā'ilātün veznidür baḫr-ı remel
Eyle 'ilmünle 'amel tā olmaya sa'yuñ hebā
- Ḳıṭ'a-i Dil-keş ü Pür-Cünbiş ü Ḥüb u Ra'nā***

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Boy [u] kad toğru sehî pek yağışışlı zibâ
şalınup gezme hırâm u yüce oldı bâlâ

Hareket cünbiş [ü] reftâr şalınmak yürimek
Dil-berün cilvesidür nâz u girişme tîbâ

Göñül eglencesi maĥbûba dil-ârâm dinür
Ya'ni yektâ yalıñuz bir eři yok bî-hemtâ

110 Dindi sâzendeye râmişger ü şanbûra setâ
Irlamak naĥme ile oldı sürüd u ĥınyâ

Beñzemek mânden ü hem öyle dimekdür şalmaq
Mişli mânend gibidür meşelâdur güyâ

Bâd olsun ola bâşed ne-şeved olmaz hem
Verne yoĥsa belî âri 'acebâdur âyâ

[5a] Rüz gündüz buĥün imrüz geĥen gün dirüz
şeb gice bu gice imşeb daĥı yarın ferdâ

şüste yıķanmıřa ĥammâma dinür germ-âbe
Derlemişdür daĥı ĥoy-kerde vü irâ zirâ

115 Peşm yün penbe pamuķ nerm daĥı yumřaķdur
Seng şaş saĥt⁷ şatı mermere dirler ĥârâ

Oldı âyende gelici vü revende gidici
Reft gitdi gelür âyed hem ayakdaş hem-pâ

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Eyle taĥřîl-i hüner tâ ola şadrün a'lâ

Ķıř'a-i Zibende-i Rengîn-edâ

(Müfteilün müfteilün fâilün)

Baña merâ saña turâ siz řumâ
Ben men ü biz mâ vü aña merverâ

Sen tu merev gitme vü binşin otur
Er birevî gider iseñ gel biyâ

⁷ "Miĥnet" matbû

- 120 B yle  un n  yle  un n  un gibi
 ist ned r  n o ni un  ir 
-  anķı kud m  st odur  n budur
K st dimek kimd r o  anda k c 
- Ni e  i-s n miŗli bes n bil bid n
Bes yitiŗ r ni e bes  v  bes 
- Duŗk n olan  aŗıķa  ft de di
Daķı g n l  apucıdur dil-r b 
- Duŗt kızı bekciye perv k di
  dim aġadur daķı  v ce-ser 
- 125 Zengin olan Őaŗŗa t vanger din r
Behre naŗıb oldu dilenci ged 
-  h ne-i dervıŗ faķir n evi
Eski  aŗır anda k hen-b riy 
- [5b] Aŗcıya aŗ-pez di yimek  ordeni
S r t k a  g rsine v  n -ŗit 
- Pek iy   alv  imiŗ efr ŗe hem
ŗule lapa tefŗired r baķlav 
- Di ler ise  nuŗŗ iderem ben sa na
Ger Őinevi pend kunem men tur 
- 130 M fte il n m fte il n f  il n
Ehl-i me arifle g r ŗ d  im 

 n- ı a-i B -n kte-i Zib   un G l-i Ő d- b

(Mef l  mef il  mef il  fe l n)

Teŗne Őuŗamıŗ  anmıŗ olandur daķı s r- b
Ferkend sil n yardıġı yir sil Őuyı seyl- b

ŗire di  z m Őuyına hem bekmeze d ŗ- b
Bal Őehd din r Őerbete Őehd- be v  Őehd- b

G lz r u g listan g li  ok yir daķı g lŗen
Di  ayıra merġ u ter   t ze ise Ő d- b

ŗehv r din r p d-ŗehe l yık olana

- Lezzetlü şu hoş-âb iyü incü dür-i hoş-âb
- 135 Cüy ırmağa di âb-ı revan ya'ni aqar şu
Tîre bulanıkdur dağı havzuñ dibi pây-âb
- Ser-geşte başı dönmişe di dönmege geşten
Deryâda şuyuñ dönmesi çevrindisi gird-âb
- Âteşde o hayvan ki gezer adı semender
Dirler şu kuşından kaza bağ ördege murğ-âb
- [6a] Mâhî balıguñ adı şinâver dağı yüzgeç
Gavta şuya talmak şularuñ talğası hîz-âb
- Dâreşkene ma'nâsı Süleymânî dimekdür
Ferrâr gürizende cıva jîve vü sîm-âb
- 140 Göz yaşına di eşk ü sirişk ağlama girye
Giryan demek ağlayıcıdur kanlu şu hûn-âb
- Mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün
Beñzer o nuķuşa bu cihan kim ola ber-âb
- Kıf'a-i Çün Mihr ü Meh Pertev-fezâ-yı İn-Kitâb***
- (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)
- Âsman gökdür güneş hurşid ü mihr ü âf-tâb
Yıldız ahter mâh ay aydınlığıdur mâh-tâb
- Uyanık bî-dâr ımızğanmış günüde uyku h'âb
Uyumuş h'âbîde dünki gice düş u düş de h'âb
- Heybet ü haşmet şüküh a'lâ demek vâlâ imiş
Câh manşıbdur murâdına irendür kâm-yâb
- 145 Tâb tākāt pîç büklümdür tōlaşıkdur dağı
İşlâh olmuş dinür fikr ü telâşa pîç ü tâb
- Fâş zâhirdür haber ma'nâsı peygām u peyām
Oldı pürsiden su'âl itmek dağı pāsuh cevâb
- [6b] Bulaşık âlâyiş âlüden bulaşmakdur dağı
Hâliş ü şâfî vü hâşuñ oldı hep mefhümü nâb
- Âremîden diñlenüp eglenme şabr oldı şekîb
Pek yilüp gezmek tek-â-pü ya'ni ivmekdür şitâb

Āb-gİR olmuş şu cem^c oldığı yir tāl-āb hem
Āsyāgerdür degirmenci degirmen āsyāb

- 150 Dest-i hōşumdur getürdüm hıttā-i Īrāndan
Kāle-i mülk-i ‘Acemdür bu kitāb-ı müsteṭāb

Ḳıṭ‘a-i Nādīre-i Ḥüb-Eḍāy u Nā-yāb

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Āb-yār oldı şuarıcı şusuzdur bī-āb
Şu aḳup ṭoldığı yir daḥı sitaḥr u gül-āb

Ḥaḳ ḳuşı murġ-ı şeb-āvīz ayağından aşılır
Yarasa şeb-pere yıldız böcegidür şeb-tāb

Giceden ḳalma şebīne gicelik oldı şebī
Uyḳunuñ evveli ma‘nāsına olmuş ser-i ḥ‘āb

Reh-revan yolcılara dindi dü-esbe ulaġa
Ya‘ni ayağı üzengide dimek pā-ber-rikāb

- 155 Nā-bedīd oldı belürsüz yoḳ olandur nā-būd
Bulunur ise de pek az bulunandur nā-yāb

- [7a] Margazan dindi mezār adına hem gūristān
Ḳaba yapılmış olan türbeye dirler gūrāb

İyü söz cümlesi de diñle çevirme yüziñi
Hemeġi nīk sūḥan gūş kun u rüy metāb

Ḳıṭ‘a-i Dil-Pesend ü Revnaḳ-yāb

(Feilātün mefāilün feilün)

Şu gibi çölde kim görine serāb
Dindi gūr-āb hem nümāyiş-i āb

Şermsār utanan ḥacl gibidür
Perdegī ol kim ola ehl-i ḥicāb

- 160 Peçedür çeşm-bend ü çeşm-āvīz
Hem ayāzī dimek daḥı o niḳāb

İḥtilām olmaġa dinür gūş-āb
Hem ḥayālātı gicenüñ gūş-āb

Nâ-tuvan dinilür za'if olana
Kuvveti kalmayan dağı bî-tâb

Câhil ü müflis olan bî-mâye
Müterâdif anuñla hâne-ğarâb

Kâse-lis ol çanağ yalayıcı kim
Talışavuklukda ola şöhret-yâb

165 Bu sözi söylerem saña aña
İn suhanrâ begüyemet der-yâb

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Düşmenüñdür görüşdigün aħbâb

Kıf'a-i Bü'l-'aceb Ez-ni'met-i Rab

(Feilâtün feilâtün feilün)

Ne güzel ya'ni zihî efid 'aceb
Dağı şâyeste vü şâyân enseb

Oldı çesbân u münâsib dimege
Yaraşıklı dime mefhümü sebeb

Fârsîde dağı müsta'meldür
Arabîde çeñe altı ğabğab

170 Heme dinse dükeli dir Etrāk
Esrü dir Çagatây ya'nî heb

[7b] Herze-gü ol ki sözi saçma ola
Lâf ma'nâsı güzâf u dağı keb

Duğt-ı rez duğter-i rez bâde dimek
'Arabî tercemesi binti 'ineb

Oldı teb-ğâle giriven ü uçuk
Ditremek lerze dinür sıtmaya teb

Sa'y güşiş okumağdur h'ânden
H'âce üstâd debistan mekteb

175 Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Sebeb-i rif'at olur 'ilm ü edeb

Kıf'a-i Tā-be-Felek Çün Meh-i Tābende-Ruhsat

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Viresi oldı pesā-dest ü peşin pişā-dest
Teng-destān zügürdler eli boş bād be-dest

Dağı peyveste vü hem-vāre vü hemāre dā'im
Ulaşup birbirine muttaşıl oldı peyvest

Meclise bezm di turma içe iç nüş-ā-nüş
Hem edebisizlik iden ser-hoşa dirler bed-mest

Kağdı ber-ḥāst heman pek 'acele itdi terāht
İçerü geldi der-āmed dağı oturdu nişest

180 Kaçdı bigriht ü kurtulmadı ya'nī nerehīd
Gitdi şüd çekdi keşīd urdı bized kırdı şikest

Dest-girün hele ma'nāsı tutulmuş kaçkın
Tutdı bigrift dağı bağladı bendīd ü bebest

[8a] Dād-res irişen imdād için irişdi resīd
Ya'ni kurtardı rehānīd ü ḥalāş oldı berest

Kapılan oldı rübūde vü girifte tutılan
Tele vü dām tuzağdur balık ağına di şest

Peşedür sivri siñek kehle süpüş öldür küş
Peredür geyk çekirge melaḥ u şıçradı cest

185 Kūh tağ yüce bülend ü yokışa dindi firāz
Deşt ü hāmūn ovadur şīb iniş alçağ pest

Muğ u gebr oldı mecūsī vü Naşārā Tersā
Tapılan şüret-i menḥūsa di büt tapdı perest

Īn tek ü tāz u perestiş bu hoşuş bu tapınış
Cümlesi altun içündür hemegī behr-i zerest

Kıf'a ki ūrā Kalem ber-Ser-Levḥaş Nüvişt

(Müfteilün fāilün müfteilün fāilün)

Gil çamur āhek kireç kerpiç ü kum riğ ü hışt
Kārd bıçağdur dağı nize-i per-tāb u hışt

- Tab‘a muvâfık gelen her ne ise dil-pesend
Hüb güzeldür dağı çirkin olan nesne zışt
- 190 Mart ayı āzār onuncı günü nev-rüz imiş
Mih ayı nîsân ayı adıdur ord-i behişt
- [8b] Şāhib-i ‘ilm olanuñ cümlesi dāniş-verān
Añladı fehmid ü h‘āned okudı yazdı nüvişt
- İşe güce ‘ādete tarza di kirdār hem
Oldı tabī‘at meniş dağı nihād u sirişt
- Āmede gelmiş tabīb adı bicişk ü bizişk
Guft didi nikter pek iyüdür hoşca nişt
- Aşkıya āvīze vü kubbeye künbed dinür
Şarkmış olan nesnedür hişte şalıvirdi hişt
- 195 Arğaç eriş tār u pūd hem tokımağ bāften
Riştüdür iplik sitād aldı egirdi berişt
- Arpa cev erzen taru buğdaya gendüm dinür
Hüşe başağ adıdur bezir ekin dağı kişt
- Etmege nān nānvān kim dinür etmekçiye
Yufka imiş girde un ārd yogurdi sirişt
- Tuz nemek ü tuğm-ı murğ oldı yumurta adı
Tavuga di mākiyān hem rafadan nīm-birişt
- Haça çelipā dinür dağı berehmen papās
Çañma nākūs di ya‘ni kilisā künişt
- 200 Müfte‘ilün fā‘lün münseriğ evzānidur
Kesb-i kemāl ile kim olmayasın bed-sirişt
- [9a] ***Kıf‘a Der-Nazm-ı Luğathā-yı ‘Arab***
(Failātün fāilātün fāilün)
- Sā vü hā vü zāl ü şād ey nūr-ı ‘ayn
Dağı şād u t̄ā vü zā vü harf-i ‘ayn
- Fārsīde kāfiye olmağ muhāl
Yazmasam şāyed ola nağş-ı kemāl

Bu sebebden ol sekiz harfe temām
Başka üslûbıla kıldum hoş-nizām

Žamm idüp Tāzī luġātın āhıra
Kāfiyem oldu anuñla fāhire

205 Üç lisān üzre yazıldı ol ħurūf
Hep maħallinde mürettebdür şufūf

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
Hep üçüncidür 'Arabca ol luġāt

Kıf'a Der-Şā-be-Suħan Kerde Leţāfet İrās

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Bezrger dindi ekinciye 'Arabca ħarrās
Teşnegī oldu şusuzluk hem o ma'nāda lihās

Cümle erkek dime mefhūmı nerān ile zükür
Mādegān oldu dişi cem'i anuñ gibi inās

Kız toġurmaġa di zāyiden-i duġt u inās
Di cimā' itmege gāden dinilür hem irfās

210 Döşeme adına mendiş didiler ya'ni bisāf
Ev metā'ına di kaçāl u daġı dindi eşās

Destyār ol ki i'ānet ide mefhūmı naşır
Yāverī oldu meded itmege ma'nāsı ġıyās

[9b] Dindi qarışmışa āmiħte memzūc gibi
Di qarışdırmaġa şüriden daġı mişmās

Ol ki tenbeldür anuñ adı kenİR ü 'afşel
Zūd-rev tiz yürüyici hem o ma'nāda dilās

Gireviden di inanmaġa ki imān gibidür
Oldı qandırma fujüliden ü hem istiħşās

215 Şatun almaġa ħariden didiler ya'ni şirā
Daġı gönderme firistāden imiş hem ib'ās

Her lisānuñ 'Arabī munteħabıdur çelebī
Fārsī gerçi ider tab'a leţāfet irās

Kıf'a-i Der-Cīm-i Pür-Gevher Çü Genc

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

Güşedür künc ü hazîne oldı genc
Nev-cevan şol kimsedür kim ola genc

Şayıda on beş olur gerçi se-penc
‘Āriyet daħı müsāfirdür sipenc

Ūca ya‘ni oturağ yiri sürin
Şağrı ğanc u senc ü nāz u şīve ğunc

220 Çok kıvırcık saç adı merġül imiş
Büklüme çin ü şiken di hem şikenc

[10a] Ser-gulū oldı zükām āmās şiş
Öksürükdür serfe hem dirler sikenc

Derd-i ser baş ağırsı düşvār güç
Derd miħnet renc incitme merenc

Yara şol müşhil iyāric ħabıdur
Didiler rāvende hem rīvend ü menc

Yağ rūğan çerb yağlu nesnedür
Dünbe kıyruğ iç yağı pih ü zedenc

225 Kūfte ya‘ni dögilmiş güşet
Ṭolu mūmbāra di cerġand u revenc

Oğu veznile bu nazm-ı dil-keşi
Olasın sencide ṭab‘ u nükte-senc

Kıf‘a Der-Ĥā Be-Sipihrest Fūrūzān Çü Şabāħ

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Açıcı oldı küşāyende ‘Arabca fettāħ
Di anaħtar diyecek yirde mejeng ü miftāħ

Tañrı adı ile bā-nām-ı Ĥudā bismillāħ
Sīb ħordem yidüm elmayı ekeltü’t-tüffāħ

Parlayan nesneye tābende vü lāmi‘ dinilür
Şem‘-i ĭzān çerāġuñ adıdur hem mişbāħ

230 Ṭasa ma‘nāsı bemeng ü daħı belbāl öyle

- [10b] Şād kerden di sevindirmege ya'nî ifrâh
 Şaklamak oldu nühüften ki me'âli ihfâ
 Âşkâr eyleme vâ kerden imiş hem îzâh
 Güşe-i çeşm di göz ucına hem gamzu'l-‘ayn
 Nigerîden dinilür bakmağa dağı ilmâh
 Kovcıya dindi suhan-çîn dağı nemmâm öyle
 Köpegün ürmesi lâyiden-i seg ya'ni nibâh
 Şâyegânî di ucuzluğa rifâğa gibidür
 Huşk-sâl ol sene kim çaht u gılâ ola külâh
- 235 Eylügün eyle baña aç kapuyı ey açıcı
 İftaḥu'l-bâbi bi-ikrâmüke lî yâ Fettâh

Kıf'a Der-Hâ Çü Şekker-ḥâ y u Bikun İstinsâh

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

- Ağacuñ dalı nihâl oldu hem anuñ gibi şâḥ
 Yaprğa berg dinür dala budağa dağı fâḥ
 Keçi büz oğlağa büz-gâle di kuzuya bere
 Güsfeñ oldu koyun hem dağı boynuzdur şâḥ
 Añlamak oldu şinâsîden ü hem fehmiden
 Dindi zannitmege pindâr u gümân itmege râḥ
- [11a] Kaşr-ı Nu'mâna Ḥavernaḥ dinilür kim meşhûr
 Zînet ü ḥüsne di revnaḥ dağı köşküñ adı kâḥ
- 240 Jâjhâ ḥalḥ-ı kelâm idici keb zen-i lifâf
 Ṭarz u eṭvârî olan bî-edebâne küstâḥ
 Yırtğa yırtmaca di çâk yarıḥ oldu şikâf
 Gedige raḥne dinür dağı delikdür sūrâḥ
 Ḥased idici bed-endîş iki yüzlü dü-rüy
 Aḳçanuñ ḳalpı münâfîḳ kişinüñ adları mâḥ
 Tengnâ ṭar yire di yufḳa tünük ṭardur teng
 Bolluğa dindi ferâḥî açığa bula ferâḥ
 Nüşa-i nâdiredür fenn-i luğatde bu kitâb

Cümle erbâb-ı hüner itse sezâ istinsâh

Çi Dil-cü Kıf'a-i Der-Harf-i Dâleş Kerdeem İnşâd

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

- 245 Mübârek ferruḥ u ferḥunde vü ma'mûrdur âbâd
Sevinmiş ḥurrem ü dil-şâd hem maḥzûndur nâ-şâd
- Di peyker şürete Erteng bir şüret kitâbıdur
İki meşhûr naḳḳâş adıdur Mânî ile Bihzâd
- Siyeh-çerde di esmer çehrelüye ya'ni gendum-gün
İki maḥbûbı çok şehre dinürmiş Ḥalluḥ u Nev-şâd
- [11b] İçinde ay görünmiş bir kuyudur çâh-ı Naḥşeb hem
O aydur mâh-ı Naḥşeb İbn Muḳanna' eylemiş icâd
- Direfş-i Gâveyânî şol deri bayraḳ ki itmişdür
Demirci Gâve Ḍaḥḥâki anuñla eyledi ber-bâd
- 250 Muḥâbâ iḥtirâz oldı daḥı pervâ o ma'nâda
Dimekdür her ne olur ise olsun her çî bād-â-bâd
- Keder olsa gönülde ḥâr ḥâr u sük-i mâtemdür
Çaḡırmaḳ âh çekmekdür fiḡân u nâle vü feryâd
- Beşik gehvâre mām-ı nâf ebe ḳarı daḥı bā-zâc
Çocuk küdek yeñi toḡmış olan nev-zâde vü nev-zâd
- Teraḥḥum mihrbânî vü nüvâziş oḥşamaḳdur hem
Sitemger dindi zâlim kimseye zülme dinür bî-dâd
- Cehâlet oldı nâ-dânî ma'âzallah dimek bir kes
Bilici kimsedür dâneninde dâniş 'ilm ü isti'dâd
- 255 Di taşlu yire sengistân taşlık senglâḥ olmuş
Daḥı dîvâruñ adı lâd u dîvâruñ dibi bün-lâd
- Çi mîḡüyî ne söylerseñ nemîdânend bilmezler
Kücâyî ḳanḳı yirdensiñ tuyî biḡâne sensiñ yad
- Mefâ'ilün mefâ'ilün hezecedür baḥırnuñ adı
İşitdüm ḥvâceden bir bir şinîdem yek yek ez-üstâd
- [12a] **Kıf'a-i Mu'ciz-edâ Der-Nezd-i Her Müşkil-Pesend**

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Kibr iden ḥod-bîn kendüsin begenmiş ḥod-pesend
Hem uzun boyluya hem mümtâza dirler ser-bülend

Bî-nevâ dindi naşibi olmayan bî-çāreye
Ḳalbi maḥzun hem niyāz ehli dimekdür müstmend

260 Dilsitan dil-dār ta‘bîr olunur dil-berlere
Dil gönüldür ḳalb ma‘nâsında bağlama mebind

Açılış oldı küşāyiş beste bağlanmış dimek
Hem düğüm adı girih uçğurdur şalvār-bend

Ṭatlu gülmekdür şeker-ḥand ü laṭife bezledür
Gülmek istihzâ ile hem ḥande-rîş ü rîş-ḥand

Dāšten ṭutmaḳ şünüden işidüp ṭutmaḳ dimek
Hem ḳabül itmek peziireften naşihat oldı pend

Ser-keş oldur kim itâ‘atsiz ola bed-ḥūy ola
Müşṭ yumruḳ silledür silî ururlar mîzenend

265 Yorga at oldı tek-āver yağıza şebdîz di
Esb at eşkünlü rehvar u ḳula atdur semend

Köylerüñ bilgic gibi söz şāhibi dihḳān imiş
Rüstâ [vü] dih dimek köydür hem ol ma‘nâda kend

[12b] Ayağüñ baş üzre ḳorlar öğrenirseñ ma‘rifet
Ger biyāmüzî hüner pây-ı turâ ber-ser nehend

Ḳıṭ‘a Der-Zāl Be-ḥvāneş ki Kunî İstilzâz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Dür kerden uzaḳ itmek ki ‘Arabca işḳāz
Di ḳımıldanmağa cünbiden o ma‘nâda nebâz

Züd-reftâr ivege pek yürye ya‘nî ḥaz ḥaz
Püye kerden yürimek sür‘atile hem ihvâz

270 Der şuden girmeye dirler ki anuñ gibi vuḳüb
Güzerāniden imiş ya‘nî geçürmek infâz

Päre päre dimedür let let ü şuḳḳa şuḳḳa

- Parça mefhûmı kerâre hem o ma'nâda cizâz
- Kavuğa dindi gülû-teh ki 'amâre gibidür
Şarığuñ adına destâr dinür hem mişvâz
- Oldı kırtılma rehâ yâften hem istiḥlâş
Daḥı kırtarma rehâniden [ü] öyle inḳâz
- Didiler korḳaḳ olan kimseye ğar-dil ru'ûb
Di şığınmağa penâhiden o ma'nâda ma'âz
- 275 Başmağa dindi behiden ki mürâdifdür devş
Ġâlib olmağa di fîrûz u daḥı istiḥvâz
- [13a] Fârsî vü 'Arabî ile sözüm şîr ü şeker
Okıyan küdek-i nev-sâle ider istilzâz
- Kıf'a-i Râ'yyerâ Ez-Heme Rengîn Şumâr***
(Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)
- Yek bir iki dü se üç dörde di çâr u çehâr
Penç beş ü altı şeş heft yidi şay şumâr
- Heşt sekiz nüh toḳuz deh daḥı ondur temâm
Bist yigirmi otuz sî vü çihil kırḳa var
- Elliyecencâh di şaşt dinür altmışa
Yetmişe heftâd yaz deftere ey nâmdâr
- 280 Seksene heştâd di toḳsan olunca neved
Şad yüz olur şayıda biñe gelince hezâr
- Üçde biri se-yekî dördde biri çâr-yek
Hep bu kıyâs üzre tâ onda kılırsıñ ḳarâr
- Âḥır-ı âḥâda bir mîm getürseñ hemân
Cümle ikinci duvum gibi olur âşkâr
- Nîm yarım yarısı nîme bütündür dürüst
Şayısı ḳaçdur dimeḳ çend iki kerre du-bâr
- Pânzeh on beş dimeḳ beş yüze pânşad dinür
On biñe bîver daḥı yüz biñe di şad-hezâr
- [13b] 285 Böyle cefâsın felek şayısız itdi baña
Çerḳ çunîn cevri ḥod kerde merâ bî-şumâr

Kıt'a Bâ-şan'at-ı İ'nât-ı Leţâfet-Güster

(Feilâtün feilâün feilâtün feilün)

Bâr-keş yük çekicidir dağı h'âhed ister
 Hâr u âlâğ eşege dindi kaçırdu ester

Meme pistan biküşâ aç kapama ya'ni mepüş
 Baçarum mînigerem hem dağı binmâ göster

Nâz-bâliş dime yüz yaşdığı ma'nâsınadur
 Câme-h'âb oldu yatağ hem döşe dirse kuster

Dindi yorgana devâc u dağı yasdık bâlîn
 Çâr-şeb çarşafa dirler ki döşekdür bister

290 Heyzüm ü heyme odundur kömür adı engiş
 Kora ağer dinilür hem külüne hâkister

İskene burğu dimekdür ki direvger dülger
 Bıçkı erre dağı el bıçkısı olmuş dest-er

Kunduzuñ hâyesine kund-ı be-deste dinilür
 Kund u seglâb u segâbî vü dağı bî-deste

 İ'n Müselles Kıt'a ez-Peymâne-i Hürest ü Hôr

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Bâr mîve bîr yatağdur fıstıķı renk oldu bür
 Pâr bildir koca âdem pîr oğuldur dağı pür

[14a] Tâz tüysüz tâze keskin tîz hem kesb ile tüz
 Târ zulmet hişşedür tîr ü dinür ma'sûķa tûr

295 Hâk toprağdur tulum hik oldu hınzîr adı hûk
 Hem dikendür hâr şaşmış hîr şemsün adı hûr

Dâd virdi did gördi hem tütün ma'nâsı dūd
 Dâr tut giç oldu dir ü didiler uzağa dūr

Zeft şişman kara sakız zift hem aç gözlü züft
 İñleyici zâr aşğa zîr güç kuvvet de zûr

Kân ma'den kîn hem gizlü ğazabdur dübr kûn
 Kâr iş ğîr âlet-i ma'hûde a'mâ oldu kûr

Merdümeķ mâş u koyundur miş dağı fâre mûş

Mâr haste hem yalandur mîr beg qarınca mûr

- 300 Bir neşât-âver müşellesdür bu nazm-ı dil-keşim
Nüş iden ma'nâ-yı rengin[in] ider kesb-i sürür

Zihî İn-Şîr'a-i Şâhâne Çün Efser Pür-ez-gevher

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ulu sultâna şâhenşâh di hüküm idici dâver
Dağı evreng taht u tâc imiş dihîm hem efser

Sitem zulm ü şikâyetçilere hem dâd-ı hâhan di
Cihan gîti re'âyâ zîr-dest ıqlîmdür kişver

- [14b] Dinür hem pād-şâha şehryâr u Husrev ü Dârâ
‘Adâlet dâd itâ‘at idicidir emre ferman-ber

Mekan cây u zemin yirdür kalem-rev eldeki ülke
Budur meşhûrı mağrib bâhter maşriğ ola hâver

- 305 Sipâh u hem sipeh leşker dinür başbuğa ser-gerde
Sipeh-büd dindi ser-dâra sipeh-sâlâr ser-‘asker

Siper kalkan zırh cevşen cebe zırh adıdır cümle
Kılıç şimşîr ü tîğ u nîze mızrak deşnedür hancer

Demür âhen kalay erziz bakır mis rûy tuçdur hem
Dimişler kurşuna üsrüb gümüştür sîm ü altun zer

Deñiz deryâ gemi geştî re'îsi nâ-ğudâ yil bād
Açık yelken küşâde bādhan bağılu demür lenger

Yakın olma meşev nezdik sultanrâ⁸ selâfîne
Uzağdan gör bebî ez-dür dağı bağ dimek binger

Zi-Hîş Āgâh Bâsed İn ki Kerd İn Kîrârâ Ez-ber

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

- 310 Peder baba püser ferzend oğuldur hem ana mâder
Qarındaşdur birâder dâder ü hem-şîredür hâher

Niyâ oldı büyük baba nebîre oğuluñ oğlı

⁸ “şâhânâ” matbû

- Nebîse hem kız oğludur birâder-zâdedür efder
- [15a] Dişidür mâde ‘avret zen dinür tül ‘avrete kâlüm
Er oldı şüy u şevher ya’ni zevc erkek dimekdür ner
- Dügün sūr u oyun bâzî ziyâfet oldı mihmânî
Sevinmek şâdmânî bâkire dūşîze kız duğter
- Hışımlar cümle hıvîşâvend ü nezdîkî yakınlıkdur
Ügey oğul püs-ender hem ügey baba peder-ender
- 315 Kişi zâde olan vâlâ-nijâd u pāk-gevherdür
Tebâr u hânedan kavm u kabîle cümlesi yek-ser
- Fürü-mâye di şoysuz şağşa bed-ağter uğursuz hem⁹
Tülengî aç u muhtâca dinür cimri olan bî-zer
- Sehî âdem cevan-merd ü bağışlayıcı bağşende
Hasîs ü alçağa nâ-kes dinür isteklü hıvâhişger
- ‘Acemden ben getürdüm böyle incü böyle cevher hem
Zi-İran men biyâverdem çunîn dürr ü çunîn gevher

Kıf’a-i ÇünMîhr-i Dırâğşân Der-Cihân-ı Pertev-Nişâr

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

- Rağş at parlayıcı rağşende parlağ tâb-dâr
Pek lefâfetlü tarâvetlü dimekdür âb-dâr
- 320 ‘Āşîkuñ ma’nâsı olmış döstâr u döstâr
Birbirine râst gelmek dū-çihâr u dū-çâr
- [15b] Dādger ‘adl idicidür cebr idici zūr-kâr
Furşat u ‘aşr u zaman dağı havadur rüzgâr
- Koçmağa dindi der-âğüş u dağı âğüşten
Hem kucağ oldı kenâr almağ kucağa der-kenâr
- Sâğten düzmek dağı yol tağımdur berg ü sâz
Muntazamdur sâzmend ü pek muvâfiğ sâz-kâr
- Şol ki me’kûlâtdan mey-ğōş ola hoş-ğor dinür
Hem güvâriden siñirmek hağmı âsan hoş-güvâr

⁹ “uğursuzdur” matbû

- 325 Oldı fikr itmek nehîden hem sigâliş öyledür
İşte te'ḥîr ü te'ennî eylemekdür bürd ü bār
- Şulḥ ma'nāsındadır ya'nî barışmaq âştî
Cenk imiş pür-ḥāş u rezm ü gîr ü dār u kārzār
- Ṭasalu endühgîn ü ṭasa olmışdur fejim
Ḳalbi maḥzun ḥāṭırı mecrūḥa dirler dil-figār
- Dāz mefhūmı binā-dāzār hem mi'mār imiş
Yaz evi taḥkem daḥı muḥkem dimekdür üstüvār
- Rîze rîze pâre pâre tartağandur tert-mert
Ḥurd-mürd ufaḳ tefek ya'nî tağılmış tār u mār
- [16a] 330 İş feyār işleyiciye feyār-âver dinü[lü]r
İş ṭutıcı kār-dār iş güç dimekdür kār [u] bār
- Avlamak oldı şikerden hem demîden öyledür
Sürgün avı çerge vü av daḥı naḥcîr ü şikār
- Her ne ister iseñ iste dā'imā Allāhdan
Her çi miḥvāhî bicū hem-vāre ez-Perverdgar
- Īn-Kıṭ'a-i Şîrîn Buved Dil-teşnegānrā Cüy-ı Şîr**
- (Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)
- Dil-cū (vü) dil-āvîz ol ki pek maḥbûl ola hem dil-peziṛ
Daḥı dil-âver gibi her şāḥib-şecā'atdür dilîr
- Oldı nişîmen oturaḳ ber-ḥîz dinse ṭurma ḳalkḳ
Şābit-ḳademdür pāy-dār yirleşmiş olan cāy-gîr
- 335 Kihter küçürekdür daḥı mihter dimekdür pek büyük
Şeh-nāy u ḥālū zurnadır ṭavul dühül kösdür tebîr
- Yoldan ḥayır ile gelüp giden imiş peyk ü berîd
Müjde nüvîd ü müjde-ber mefhūmı olmışdur beşîr
- Der-yāftem ben añladum bişnās tu sen añla hem
Ġāyet zekîdür tîz-dil āgāḥ ma'nāsı ḥabîr
- Nevmîd o kim me'yūs ola ḥayf olmuş efsūs u dirîğ
Hem intikām almaḳ dem-âverden hem oldı ṭut bigîr
- Tenzūy tensūḥuñ adı ḥoş-büy iyü ḳoḳulıdur

[16b] Ğāyet laṭīf işgerf imiş tensuḡ dimekdür bî-naẓîr

340 Şu başıya dārūğa di daḡı kelanter muḡtesib
Gerçi kelan ma'nāsıdur cümle luġatlerde kebîr

Müstef'ilün müstef'ilün baḡr-ı recezdür bu güher
Cevher gibi hıfz eylese şāyeste maḡdüm u zîr

Ḳıṭ'a Der-Zāz Güherhā Şude Gencîne-i Rāz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Çok resā çok yime bisyār meḡōr endek az
Oldı ḡorsend ḡanā'at idici ḡırşa di āz

Künd nedir pıraşa sîr şarımşaḡ ḡoḡu bŷy
Dinilür ḡoḡmışa kendîde şoġan ya'nî piyāz

Oldı pervend ḡurumsaḡ ki dimekdür pŷzvenk
İbneġānî vŷ ḡulām-pāreye dirler beççe-bāz

345 Mŷl oynaş daḡı deyyŷse dinür kerdengel
Rŷsbŷye cāf celeb di başı aḡıḡ ser-bāz

Yaşşı pehn ince de bārik sitebr oldı ḡalın
İnlŷ pehnā ḡışa kŷtāh u uzun daḡı dırāz

Ḳuş yimi çîne vŷ yavrı beççe lāne yuva der
Murġ ḡuş u bāl ḡanatdur daḡı uçmaḡ pervāz

[17a] Fā'ide sŷd u gezend oldı zarar şatdı fŷrŷḡt
Rāygān di ucuza müfte hem ortaḡ enbāz

Şapanuñ adı felāḡhan çobana dindi şubān
Atmaḡ endāḡten ŷ ḡaş atıcı seng-endāz

350 Germ ŷ serdine baḡılmaz bu fenā dŷnyānuñ
Eyleme vaḡtŷnŷ zāyî' dime ḡış yaz oḡu yaz

İn-Ḳıṭ'a-i Ferḡunde-dem Çŷn Rŷz-ı Rŷşen Dil-firŷz

(Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)

Ser baş u pŷşānî alm ebrŷ di ḡaşa çeşm ḡōz
Kŷrpik mŷje merdŷm bebek bŷnŷ burundur rŷy yŷz

Ruḡsār ruḡ 'ārız yañāḡ dendān dŷşdŷr leb ṡudaḡ

- Ağız dehân u dil zebân güftâr imiş ma'nâda söz
Sine gögüs boğaz gülü beşkenc mefhümü bilek
Vâren dimişler dirsege püşt arka olmuş düş omuz
Engüşt parmak dest el zânû diz oldu pây ayak
Hem tırnağa nâhun dinür kaşı bihâr u ger uyuz
355 Dikenlü yollar gerçi vü tüccârdur sūdâ-gerân
Dâd u sited alış viriş kalâ kumâş erzân ucuz
Germâ vü tâbistân yaz sâhil maḥaldür germ-sîr
Kışdur zemistân u dey ü sermâ daḥı pâyîz güz
[17b] Yağmur bārân berf kar daḥı bulutdur ebr ü miğ
Baḥnûne dirler şimşege yaḥçe tolu yaḥ oldu buz
Gerden boyundur itmege kerdin di gerdân dönici
Oldı degirmi gerde hem kerd itdi daḥı gird toz
Megrây māl ü câhrâ meyl itme māl ü manşıba
‘İlm ü me‘ârif kesb idüp cümle ḥasûduñ bağrın üz

Qıṭ‘a Çün Âb-ı Güher-pâş u Mezîd

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

- 360 Ba‘z berḥî şimdi eknun daḥı nîz
Hest vardur nîst yokdur nesne çîz
Pek tolu şerşâr destidür sebû
İç binüş u saç biyefşan dök biriz
Kul rehî bende köle zengî ‘Arab
Nağz dil-ber câriye oldu keniz
Di nebehre nâsere kalb aqçaya
Olmış aldanmaq firib ü pul peşiz
Korqudur bîm ü hirâs u ters ü bāk
Kaçacaq yirdür daḥı cây-ı güriz
365 Git birev hem ur bizen bigrîz kaç
Karışıklık şürîş ü gavgâ sitiz
[18a] Püye yilmek pekçe қоşmaq türk-tâz
Daḥı pek çâpük gidendür germ-ḥîz

Şür tuzlu jerf ü muğ ya'nî derîñ
 Kuyı çâh u kuyucıdur çâh-vîz

Tünd-bād oldı kaşırğa zūd-tîz
 Hem dağı hışm u gâzabdur tünd-i tîz

Mağz içidür kim 'Arabca lüb dinür
 Peste fıstıkdur kırı üzüm mevîz

370 Bād-zen yelpāzedür dağı dinür
 Bād-ı bîzen bād-bāz u bād-bîz

Sen hemān sa'f eyle ey nūr-ı başar
 'İlm ü 'ırfan şāhibin eyler 'azîz

Kıf'a-i Sîniyyerā Der-sîne Kun Bihter Heves

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Geldi āmed güldi ḥandîd ān ki ol kim kimse kes
 Kuyruğa dūnbāle vü dūm di bibür ma'nāsı kes

Şolumaqdur dem zeden hem-dem muşāhib rāz-ı sır
 Üflemek hem zāhir olmaqdur demîden dem nefes

Söylemişdüm güftemî bilmiş idüm dānistemî
 Bes ki ez-bes ki nice çoqdan yiter dağı zi-bes

[18b] 375 Öñde giden piş-rev ü girü kalan pes-māndedür
 Şoñrasıdur vā-pesîn hem şoñradur hem eñse pes

Sārban şavran deve üstür yularıdur mehār
 Bāng pek ses çañ derā bir adı da olmuş ceres

'Akrebe gejdüm dağı şad-pāye dirler tırtıla
 Hem örümcekdür tenend oldı sinek adı meges

Fışkı sergîn ü silüp süpürme olmuş reft ü rüb
 Çörçöbe süpründiye ḥāşāk di hem ḥār u ḥas

Ābdān ya'nî meşāne bol imiş şāşā cemîn
 Zārta tîz ü Fārsî kâfila güh oldı neces

380 Ögrenürsiñ ben gibi sen tu biyāmūzî çu men
 Meyl ider iseñ yürekden ger kunî ez-dil heves

Qıf'a Der-Şin Menişin Tā Nekunî Der-Dil-hvîş

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Pîş öndür ilerü ilerü di pîş-â-pîş
Eksige kem dinülür oldı ziyâde dağı bîş

Ĥurde-bîn ol ki baqar diqqatıle her işde
Her şeyüñ 'âkıbetin fikr idici dūr-endîş

Qaymadur lağziş ü galîde yuvarlanmış
Qoyu balçık ki ayağa yapışur dindi ĥalış

[19a] Ekmeden kendü biten nesneye dirler ĥod-rev
Kendü ĥod hem ĥaşame kendüsine dirler ĥvîş

385 Meyde mestüre olan ya'ni 'afffe ĥatun
'Aqıle mu'temide qadına hem dindi ĥadış

Pîş-müzd ol ki muqaddem virilür ücretden
Ĥâzır âmâde dağı öñde dimekdür der-pîş

Qana ĥün u tamara rig di iriñdür dağı rîm
Yara riş ü acıyan qalbi kederden dil-rîş

İñleyiş nâliš ü zârî dağı gülmek ĥanden
Dindi suĥriyye ile gülmege hem ĥande-ĥarış

Mâde-gāv oldı inek buzağısı gev-sâle
Hem şığır gāv qoyunuñ dişisi mâde-i miş

390 Di 'inâd üzre olan kâfire nâ-kerdîde
Pek cefâkâra da ta'bîr olunur kâfir-kîş

Zehr içmek gibidür acı söz âdem olana
Suĥan-ı telĥ be-berdest çü nüşiden-i niş

Güyemet Qıf'a-i Rengin Be-güş

(Feilâtün feilâtün feilün)

Ťavşanuñ adı egerçi ĥar-güş
Di yalan va'deye ĥvâb-ı ĥar-güş

[19b] Kaçdı bigriĥt girifte tutmuş
Kediye gürbe dinür fâreye mûş

- Şarılup kuçma der-âgüş dimek
Ber dinür gögse kucağdur âgüş
- 395 Hem kulağ tozı benâ-güş oldı
Küpe mengüş kulağdur dağı güş
- Şâhib-i ‘aqla hıredmend dinür
‘Aqla uş dir Çagatay ya‘nî hüş
- ‘Aklı noqşâna serâsîme dinür
Bayılup kendüyi bilmez medhüş
- Mey ü mül bâde şarâbuñ adıdur
Bezedür cürm ü günâh içme menüş
- Söz sühan söyleyicidür güyâ
Ten-zede söylemeyen ya‘nî hamüş
- 400 Oldı yağmurluğ adı bārānî
Öyle üste giyilen bālâ-püş
- Böyle sen kendü kumâşuñ şatma
Tu çunîn kâle-i hodrâ mefürüş
- Zi-Şād Kıṭ‘a-i Şāfist Pāk ü Hālîş ü Hāş***
(Mefâilün feilâtün mefâilün feilün)
- [20a] Neğü vü mîne erik adıdur ‘Arabca icâş
Dırâz dindi uzun nesneye hem öyle şinâş
- Dürüg oldı yalan zür ile mürâdifdür
Dürüg-zen di yalancıya hem dağı harrâş
- Tekü kıvırcık olan şaça dindi ca‘d gibi
Di çîze kıl yolacağ nesneye dağı minmâş
- 405 Tüvangerî dime zenginlik oldı ya‘nî gınâ
Zügürde haste dinür hem zügürdlük de haşâş
- Şu nesne ki ola egri dinür kec ü mu‘vec
Di toğrı eylemege râst kerden ü itrâş
- Zil adı tâl dağı şanc imiş o ma‘nâda
Köçek ki oynaya bâzî-ger oldı hem rakqâş

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilât
Bu baħr içinde bulur gevher isteyen ğavvâş

Kıf'a Der-Đād Be-Hvān Sīne Tehī Ez-Ağrāz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Yağmak efrūhten oldu 'Arabīsi irmāz
Şimşek çaķması da raħşiş imiş hem ĩmāz

410 Pürze kırpındı dimekdür ki ĩurāze gibidür
Kārd u dindi maķaş adına ya'ni mıķrāz

İş gören aldığıdur sāre me'āli rişvet
Ķarz başuñ hem ödünç almak imiş istiķrāz

[20b] Dīdebān gözci dimekdür hem o ma'nāda raķīb
Hem daħı göz ĩapamak oldu ğülüc u ĩgmāz

Dinilür bāğcıya rez-bān daħı nātūr öyle
Bāğçeye pālīz dimek ravza gibi cem'i riyāz

Şaķlamak oldu niĝeh dāşten ü ħavl dimek
Şıĝınacaķ yirūñ adı da penāĝāh u izāz

415 Emmeye dindi mezīden daħı maşş öyle imiş
Di işırmaĝa ĝezīden hem odur 'azz u 'uzāz

Oldı indirme fūrū kerden ü ihbāt öyle
Dindi ĩaldırmaĝa efrāşten ü hem inhāz

Bize yā Rabb iki dūnyāda işi āsān it
Sehilü'l-emre bidāreyn lenā yā Feyyāz

Kıf'a Der-Ŧā ki zi-Hūbīst be-ħadd-i İfrā¹⁰

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Yola hencār dinürmiş 'Arabīsinde şırāt
Hem uzaklık dime mefhūmı da dūrī vü şīāt

Şaķaluñ pek ĩabası belme vü hilūfe imiş
Köseye dindi teng-rīş o ma'nāda sināt

¹⁰ Matbû. Yazmada yok.

- 420 K̄ara k̄ulaġa f̄urānıġ dinil̄ür daġı ‘ināk
İri arslan dimed̄ür ŗır-zijān gibi ‘aġāt
- [21a] Ūġi k̄uŗına din̄ür k̄ūf daġı z̄uv‘ öyle
Yarasa adı ŗeb-enḡız hem oldur vaġvāt
- Ṭasa ma‘nāsı fejim k̄ürbe m̄ürādıfd̄ür hem
Ŗād-kāmī di sevinmeklige m̄ānend-i neŗāt
- Yāverende daġı yardımcı mu‘āvin gibid̄ür
Dād kerden dime ‘adl itmek imiŗ hem iġsāt
- Bālivāsa dinil̄ür iplige bir adı da ġayġ
İġnenūñ yurdsı s̄ūfār daġı semm ġıyāt
- 425 Di uruŗmaġa zediŗ ya‘nī tezārub dimed̄ür
Oldı ġavġā ġalebe lenber anuñ gibi ġıyāt
- D̄ideden ġatre-i eŗk̄üm d̄ök̄ül̄ür dil mecr̄ūġ
İsmimi ġūn-ı dilimden idesin istinbāt *Mu‘ammā Be-nām-ı Muġammed*

Ķıġ‘a Der-Zā ki Be-zāhir Heme Renḡin-Elfāz¹¹

(Feilāt̄ün feilāt̄ün feilāt̄ün feil̄ün)

- Dindi ġıŗm itmege arḡiden ū t̄āzide nikāz
Bed-meniŗ oldı fenā ġuyly hem öyle cin‘āz
- Cenge peykār din̄ürmiŗ m̄üterādıfd̄ür ġarb
Daġı ceng itme sitiz̄iden ū hem öyle temāz
- Didiler uyġudan uyanmaġa bī-dār ŗuden
Ḡöziñi aç ki o ma‘nāda imiŗ istikāz
- [21b] 430 Hem f̄ür̄üzende v̄ü b̄arıġ dimed̄ür parlayıcı
Āteŗūñ ŗu‘lesine dindi tebiŗ ya‘nī ŗuvāz
- Gizleten oldı n̄üh̄üfte daġı mekt̄üm öyle
Dindi ġıfz itmege pāsiden o ma‘nāda lihāz
- Dinmiŗ ivdirmege i‘cāl ū ŗitābāniden
Ya‘nī¹² ta‘c̄il anuñ gibi hem öyle inkāz
- Ḡūŗvāre k̄üpe ma‘nāsınadur ġurġa miŗāl

¹¹ Matb̄ü. Yazmada yok.

¹² “Oldı” matb̄ü

Ƨut kulağun ki le'âlî gibidür bu elfâz

Ƨıf'a Der- 'Ayn u 'ıyân Cün Mihr Ez-Ĥaytu 'ş-Su'a'¹³

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Ƨola bâzû dindi ma'nâsı 'Arabca oldı bâ'
Gez dağı arşun dimekdür kim mürâdifdür zırâ'

435 İçmek âşâmiden ü hem iktibâ' u iktimâ'
Yutmağa dindi fûrû bürden dinür hem ibtilâ'

Oldı nev-peydâ vü muĥdeş yeñi icâd olunan
Dağı peydâ kerden icâd eylemek hem ihtirâ'

Şîd olmışdur güneş dağı anuñ gibi zükâ
Işığa aydınlığa pertev dinür ya'nî şu'a'

Şimşege dirler dıraşş olmış hem ol ma'nâda berĥ
Parlamak oldı dıraşşiden nazîri iltimâ'

[22a] Dindi ĥorĥutmağa bâkâniden ü terhîb hem
Ĥavf itmekdür hirâsiden me'âlî irtiyâ'

440 Aldamak oldı firîbiden ki ĥabn anuñ gibi
Di firîbâniden aldanmağa ya'nî inĥıdâ'

Oldı püşâniden örtmek tesettür gibidür
Hem açılmağdur küşâniden mişâli incilâ'

Ĥağdur ancak ĥâ'il olmağa hem uymağa sezâ
İnneme'l-ĥağĥa ĥağĥun bi'r-rızâ ve'l-ittibâ'

Ƨıf'a Der-Ĥayn Be-'ayn-ı Dil ü ĥab'est Fürûğ'¹⁴

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Gösteriş oldı nümâyiş yüce rütbe âmrûğ
Hem uzun boyluya [hem] dindi vaĥâra âmûğ

Esnemek yâze vü ĥam-yâze gegirmek ârûğ
Oldı âmîğ ĥarışmış dinür az nesneye şûğ

¹³ Matbû. Yazmada yok.

¹⁴ Matbû. Yazmada yok.

- 445 Rüşenâyî dinür aydınlığa rüşen aydın
Dağı aydınlığa hem parlayışa dindi fūrüg
- Şîr süd mâst yoğurtdur tere yağı meske
Fele dirler ağıza kaymağa tû ayran dūğ
- Yıkamak şüsten ü yıkanmışa şüyîde dinür
Çirk di kire dağı kir ile pasa ājūğ
- [22b] Dirilüp divşirilen çîde vü ber-çîde imiş
Dindi pervend kumâş şarkısına boğçaya bûğ
- Kalb-zen kimseye deyyûşa dağal-zen dinilür
Dağı mechül olan nesneye dirler āşūğ
- 450 Tatlu dilliyê dinür çerb-zebân şîrîn-gû
Şâ'ire dindi suhansâz u yalan oldu dūrüg
- Câhıla câhile rif'at mı gelür 'âlemde
'Alem-efrâz-ı me'ârifdür olan şâhib-i tûğ
- Kıf'a-i Çün Bûy-ı 'Anber Kût Āred Der-dimâg¹⁵***
- (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)
- Serçe güncüşk ü gögerçindür kebüter kargâ zâğ
Hunc baykuş ügeyikdür fâhte kuzgun kelâğ
- Dağı kırlangıç piristü âşyân oldu yuva
Kâğ âteş kargâ vü kuzgun şadâsı kâğ kâğ
- Zindegânî dirilik oldu zindegî sağık dimek
Can revân u merg ölümdür mürde ölmüş zinde sağ
- 455 Pek tolu leb-rîz o ma'nâda leb-â-leb öyledür
Hem dağı sâğar kadehdür pek büyük ola tûfâğ
- Çağ vakt ammâ 'Acem hâtır su'âl itdükce dir
Sağ olasin yirine bâşed dimâget kük çağ
- [23a] Cûy-ı şîr ol şu ki akmış bir zamân Şîrîn için
Küh-ken Ferhâd u küh-ı Bî-sütün deldigi taş
- İşfehân şehrindeki nehrûñ adı Zâyîde-rüd
Bir müzeyyen bağçedür yanında anuñ Çâr-bâğ

¹⁵ Matbû. Yazmada yok.

Râh yol güm-râh azğun zâyî' olmuş güm-şüde
Hem kulavuz reh-nümâ vü bedreka reh-ber sürâğ

460 Yağ biyefrüz u be-yâr in-câ getir bunda dimek
Şem'dân oldu leken yanmış fitile di çerâğ

Yağı için şol demürden dağlığı dâğine hem
Key kaçan dağı 'Arabca yağıdır key ya'ni dâğ

Bu kitâbum bir gülistandur oğu bülbül gibi
Seyr-i gülzâra ne hâcet işte budur bâğ u râğ

Kıf'a Der-Fâz-ı Güher-i Pür Çü Şadef⁶

(Feilâtün feilâtün feilün)

Rede vü reste zede cümlesi şaf
Sü-be-sü her yañadur süy taraf

Zend ü âteş zene çakmak adıdır
Gül kığılıcım adıdır¹⁷ kavdur haf

465 Şâhib-i baht hunük dağı şovuk
Senkçe di toluya kara haşef

Oldı yanmak erimek süz u güdâz
Sühte yanmışa di yalıña tef

Şaksınıñ adı sifâl ammâ kim
Müşterekdür 'Arabî ile hazef

Çurbağa gük di arğa kârîz
Dindi kaplumbağaya dağı keşef

[23b] İncü ma'nâsına dür mervârid
Güş mâhî işidürsiñ di şadef

470 Hem sütür oldı binek hayvânı
Dağı hayvan yiyecek nesne 'alef

Müşterek cümle lisanda şâbün
Fârsîde köpüğe dirlere kef

Eb ü ceddün gibi cidd üzre olup

¹⁶ Matbû. Yazmada yok.

¹⁷ "dimedür" matbû

Eyle kesb-i hüner ey hayr-ı halef

***Sî-murg-ı Kûh-ı Kâfest İn Kış'aem Be-revnağ*¹⁸**

(Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün/Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün)

Boşdur tehî tolu pür şu āb u kûze bardağ
Tîre şuden bulanmağ hem cûy-bār ırmağ

İşmarlamağ siperden gönderdi hem firistād
Seçmek güzîden oldu dağı sitāden almağ

475 Kıpmağa di rübūden yelmek dağı devîden
Kaçmağ gürîhten hem püyîden oldu çoşmağ

Bön kimseye di kûden fertüt hem bunamış
Şeydā delü dimekdür kālîve şaşkın ahmağ

Pîrāye zîb ü zîver ārāyiş oldu zînet
Ārāsten bezenmek pîrāsten tonatmağ

Ābisten ü siterven yüklü kışır dişiler
Toğmağa dindi zāden hem zāsten toğurmağ

Urmağ zeden leked-zen tepme urıcı ya'nî
Çekmek keşîden oldu engîhten kıparmağ

[24a] 480 Oynar iken yutulmağ ma'nāsı bāhten hem
Bāzîden oynamağdur bāzîçedür oyuncağ

Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
Hağğa tevekkül iden dā'imā olur muvaffağ

***Kış'a-i Kāfi ki ma'nārā Kuned İksîr-Reng*¹⁹**

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Şîvegerdür cilveli nāzûk güzeldür şûh u şeng
İşve nāz u bûs öpüşdür şerm utanmağ 'ār neng

Bîve tûl germîde kızmışdur zıbıççı sa'terî
Hem zıbıç adı meçāçenk oldu dağı çiz çeng

Kān-cimā' u ālet-i ma'hūdenüñ adı nere

¹⁸ Matbû. Yazmada yok.

¹⁹ Matbû. Yazmada yok.

- Ferc küs hem āb-ı püşt olmuş menî ergen meleng
- 485 Kūr nā-binā vü dağ-ser başı tazlak kel keçel
Ker sağır dirler çolağa çeng di topala leng
- Kırmızı surh u siyāh kara yeşil sebz ak sefid
Gök kebūd u şarı zerd ü boya fām u gūne reng
- Münc ü zembūr arı kend ü koğan bal engebîn
Tatlu nüşîn acı telh ü zehr niş ü hem şereng
- Hırs ayu pūzîne maymun seg köpekdür gurk kurd
Şîr arslan dilki rübāh u dağı kaplan peleng
- [24b] Kırbağaya di vezağ kaplumbağaya seng-püşt
Yengece har-çeng ü kirpi hār-püşt ü pençe çeng
- 490 Kebg keklık atmaca bāşe toğan şeh-bāz hem
Çaylağūñ adı galīvāj u zağan turna keleng
- Yay kemān u zih kiriş peykān demren nevg uç
Hem nişān āmac oğdur nāveg ü tir ü hadeng
- Düzd hırsız ip resen āver getir āvîz aş
Yol kesici rāh-zen şöretlusi şeng ü meşeng
- Binmişe dirler süvār u yol durıcı reh-neverd
Hem yayan gitmek piyāde reften eglenmek direng
- Fehm ü dānişle olur aqrān içinde ser-firāz
Kim okursa bu kitābı başına taqsun çeleng
- Kıf'a Der-Lām-ı Hemāleş Be-cihānest Muḥāl²⁰***
- (Feilātün feilātün feilātün feilün)
- 495 Ġāze gül-gūne kızılca ki ider ruḥları al
Vesme kaşa çekilen rāstıga dirler beñe hāl
- Bir vilāyet adı Ferhār ki dil-berleri çok
Her tarafdan şalınan şaça dinürmiş fer-hāl
- Çeşm-i zaḥm oldu nazar degme ne'üzü Billāh
Düşmenüñ dağı fenā yorması şanusı şikāl
- [25a] Kayrevan gökleriñ eṭrāfi sitāre yıldız

²⁰ Matbû. Yazmada yok.

- Yeñi ay mäh-ı nev oldı ‘Arabî adı hilâl
- Çeşm-i süzen dime mefhûmıdur igne deligi
Hem o ma’nâda dağı oğ gezi olmış sūfâl
- 500 Adı ‘anķā kuşmuñ var ise sî-murğ imiş
Kınaduñ başları şeh-per dağı öyle şeh-bâl
- Dişi ayuya çakal gâhice tağlarda aşup
Toğurur ayu o hayvânı ki dirler ger-şâl
- Hâksâr ol ki toz u toprağa bulaşmış ola
Ayak altında sürinmiş tepelenmiş pâ-mâl
- Dindi âmûhten öğrenmege kesb eylemege
Hem hâram oldı şûfûr u dağı misrâd helâl
- Şaçmaq efşânden ü rîhten olmış dökmek
Pür şude tolmış olan pek tolodur mâl-â-mâl
- 505 Oldı kâlîçe nihâl ü keçenüñ adı nemed
Hegbe har-çin ü garâr imiş o kııl kara çuval
- Yaşda kim olsa ber-â-ber aña hem-zâd dinür
Dağı mânend gibi mişl ü nazîr oldı hemâl
- [25b] Guşşadan iñleme fikr eyleme şükr it Hâkka
Şükr İzed kun ez-endüh miyendiş ü menâl
- İn-Kış‘arâ Keşideem ez-Mîm Der-raķam**
- (Mef’ûlü fâilâtü mefâilü fâilün)
- Kâtib debîr hâme vü kilik oldı hem kalem
Mektûbuñ adı nâme yazılmış nüvişte hem
- Gizlik kalem-tırâşa ‘aynek di gözlüğe
Peşm-i devât gerçi dimiş lîkaya ‘Acem
- 510 Derhem odur ki burtışa qarış buruş ola
Birbirine yanaşmış olana dinür be-hem
- Dîvân-hâne adı da tâ[lâ]r imiş dağı
Şeb-hâne pād-şâh serâyındaki harem
- Olmuş piriste besleme ‘avret maķûlesi
Çâker kul oldı dağı perestâr imiş hadem

- Pek kıtlu nesne oldı hümâyün hümâ gibi
Vaqt-i mübâreke din[ül]ür hem hüceste-dem
- Hum küp dimekdür egri ham keş dinür dağı
Büklümlenüp tolaşmış olan nesne ham-be-ğam
- 515 Pâ-püşa pâydan u dağı keş ü sür dinür
Hem cizme müze vü çaruğun adıdur şemem
- [26a] Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Râyet-keşân-ı 'ilm ü me'ârif olur 'alem
- Kıt'a Çü-Müşk-i Hoten Büy Dehed Der-meşâm***
- (Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)
- Bâm seher kuşluğa çâşt di ağışama şâm
Çâşte yimek imiş vaqt-ı duhâda ta'am
- Sâye dinür gölgeye sâye-zede cin tutan
Koñşuya hem-sâye di tama dağı dindi bâm
- Bâver inanmağ yemîn adı da sevgend imiş
Şâhide dirler güvâh rehne gerü borca vâm
- 520 Terkiye fitrâk di kesmeye bergestüvân
Zin eyerdür geme dizgine dirler ligâm
- Kâm dimâğa dinür dağı murâd u merâm
Adıma hem Fârsî kâfila ad oldı gâm
- Nâm demek ad imiş adı çıkan nâmdâr
Şöhret ü şanı olan kimseye dirler be-nâm
- Terbiyesiz şağşa nâ-puhte demek ıştılâğ
Puhte dinür pişmişe çig dime ma'nası hâm
- Rem süri dağı reme ürkmüşe rem-kerde di
Diñleniş ârâm imiş ya'nî mu'î'c oldı râm
- [26b] 525 Âh u figân itmege mâteme şiven dinür
Dağı murâda iren kimseye dirler be-kâm
- Her çi neğ'âhî be-cü her ne dilerseñ dile
Luğf ider ihsân ider saña o Rabbü'l-enâm

Zi-Harf-i Nūn Būd Īn-Kıṭ'aem Şāyān Fehmīden

(Mefāilūn mefāilūn mefāilūn mefāilūn)

Efendi añla kim düşmenlik etmekdür efendiiden
Cefā vü cevr imiş āzār u incitmek de renciden

Dağı düşnām sögmek serzeniş tevbiḥ itmekdür
Melāmet eylemek bed söylemek oldu negūhiden

Te'essūf itmedür efsūs kerden ta'nedür nefrīn
Sütühiden tarılmağdur hem ol ma'nāda ğarmīden

530 Temelluḡ lābe yaltaḡlanmaḡ oldu cāblūsīden
Dinür 'özr itmege pūziş hem anuñ gibi pūzīden

Ferāmūşī unutmāḡ yād kerden ya'ni añmağdur
Hediyye oldu dest-āvīz irişdirmek resāniden

Şeved hem mişeved olur dağı olmaz imiş nebved
Şuden bāşīden olmağdur dağı şaçmaḡ da pāşīden

Kemīden gibi gāhīden dimek de eksik itmekdür
Şıġınmaḡ oldu güncāyiş anuñ anuñ mefhūmī güncīden

[27a] Bırakmaḡ oldu efkenden yuvarlanıcıdur ğaltān
Dinür hem düşmege üftāden anuñ gibi üftīden

535 Şıġılmış nesnedür efsürde toñmış nesne efsürde
Ferā hem āmeden cem' olma yumşatmaḡ da ferḡīden

Kaçan olur ber-ā-ber dinmek imiş key buved yeksūn
İşitmekdür şenīden dīde göz görmek dağı dīden

Dinür şāpāş u taḡsīn āferīn itmek maḡhallinde
Güzīde munteḡab nesne begenmekdür pesendīden

Dögüşden kaçmaḡ imiş kāl bozġunluḡ dimekdür hem
Şeḡūde yaralu at kişnemek oldu şeḡūlīden

Çi düşse bāġa kaṭre kaṭre dirler jāle vü şeb-nem
Şükūften gibi ma'nāda açılmağdur şükūfīden

540 Şalınmağdur ḡrāmīden çemānīden çemīden hem
Büyümeḡ uzamaḡ neşv ü nemā bulmak da bālīden

Nevā naġme hezār-ı ḡoş-nevā şavtı iyü bülbül
Serāyīden kuş ötmek naġme itmekdür serāyīden

Bu bâğ içinde oldum gül gibi gülmek için şolmuş
Der-în gülşen şudem pejmürde çün gül behr-i ḥandiden

*Īn-Ḳıṭ'a Şāyān Ez-beher Yārān*²¹

(Müstef' ilâtün müstef' ilâtün)

Ḥūban güzeller gülici ḥandān
Būsiden öpmek 'ahd oldu peymān

[27b]

Şalınıcıya dirler çemān hem
Öyle dimekdür daḥı ḥıramān

545 Bīnend mārā bizi görürler
Bağmağ niğāh u gözci nigeḥ-bān

Rāndīd ez-der sürdi ḳapudan
Begşūd açdı ḳapucı der-bān

Rānden ne dirseñ sürmek dimekdür
Olmış sineklik adı meges-rān

Kerdem rüfūşe itdüm günāhı
Hem nādīm oldum geştem peşimān

Gizlü nihān u bellü hüveydā
Görinicidür ya'nī nümāyān

550 Aldayıcıya dindi firibā
Dīv ehremen hem cinnile şeyṭān

Şībā-zebān di sözi faşīḥa
Söz bilen ādem merd-i suḥān-dān

Āğāz ol iş başlamaḳdur
Şoñına dirler encām u pāyān

Ağır girān u yeyni sebük hem
Anlardur ānhā bunlardur işān

Yeksan nebāşed olmaz ber-ā-ber
Pür-dil bahādur ḳorḳaḳ hirāsān

555 Gırāter ol kim pek ṭutıcıdur
Şol kim ḳaçıcı oldu girīzān

²¹ Matbû. Yazmada yok.

Şāyed sezādur bāyed gerekdür
Bāyeste lâzım çoçdur firāvān

Müstef'ilātün baħr-ı recezdür
Ögren biyāmuz kolaydur āsān

Kıf'a Çün Cāme-i Çesbide Be-bālā-yı Suħan

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Cāme eşvāba di ʔonluç tene ten daħı beden
ʔona şalvār dinür gömleçe hem pīrāhen

Pōstīn kürk girībān yaça kaftān kabā
Āstīn yeñ yeni nevdı etekdür dāmen

[28a] 560 Ĥil'at-ı fāħire eksūn u perend aṭlasdur
Per-niyān naçşı olan nevd'ā dinür aṭlasdan

Kīş semmūra daħı pek iyü kürke dinilür
Līk Şīrāzda Ĥil'at diyü gūş itdüm ben

Çeşn bayrāma ziyāfet günine dirler hem
Çoç cevāhirli olan tāca dinürmiş gerzen

Ĥātemüñ adı niğīn ü yüzüğüñ engüştür
Derzinüñ yüksügi engüştene igne süzen

Derz yiv baħye niğende yamalıdur jende
Yamanuñ adı vejeng anuñla di dügmeye sen

565 Pīne-düz eski dikici vü kürāde eski
Düħten dikmek imiş daħı bürīde kesilen

Ber-meğāz u daħı feğyāz dimek şerbetlik
Ya'ni baħşış diyü şākirdüñ eline virilen

Der-ħor-ı ān ki neyem oña ki lāyık degilüm
Virdi Allāh baña bār Ĥudā dād be-men

Kıf'a-i Gevher ki Kadreş Mişināsed Kadr-dān

(Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün)

Di müsāfir çondığı ev şāhibine mizbān

- Hem müsâfir mîz ü mihmân oldu dağı mîhmân
- [28b] Bir biri ardınca pey-der-pey sekir iz dağı pey
Hem seniñçün ez-pey-i tu anıñıçün behr-i ân
- 570 Ez-berâ-yı u dağı anuñ için ũrâ aña
Buncılayın zînsân u ancılayın ânçünân
- Âñşân [o] anlarıñ hem İnşân [bu] anlarıñ
Pâd-şâhlardur keyân kimler dimek oldu kiyân
- Çetr çadır oba ğargâh u otağdur bârgâh
Pek büyük çadır dimek hem gölgelikdür sâye-bân
- Gök sipîhr oldu zühâl keyvân ‘uţârid tîr imiş
Ülkere pervîn dirler ‘arş-ı a’lâ gerzmân
- Müşterî Bercîş ü Mirriğühñ adı Behrâm hem
Zühre nâhîd şaman uğrısı olmuş kehkeşân
- 575 Merz-i büm oldu vaţan ser-ğad sınırıdur dağı
Merz ser-ğad adıdur ser-ğad ağası merz-bân
- Pâs ğıfz itmek dağı bir rub’ı imiş gicenüñ
Bu sebebden ğice bekcisine dinmiş päs-bân
- Rân uyulğ çakşıra şalvâra da rânîn dinür
Kula at yek-rân binilmişden kinâye zîr-rân
- [29a] Dindi Zerdüşť aña kim yapmış Mecüs için kitâb
Hem Mecüsuñ oğumışlarına dirler mû-bedân
- Bileğü taşı fesâne siğr efsün u füsüs
Dağı efsâne ğikâyet hem dinürmiş dâstân
- 580 Bîğte olmuş elenmiş nesne pürvîzen elek
Dögmedür kübîden ü mihrâs ma’nası havan
- Akııcı cüyân çekîden tamlamak bâred yağar
Hem oluğ mîz-âb imiş altun oluğ zer-nâvdân
- Oldı şancılmış ğalîde sîğ şîş püryân kebâb
Mîçeked tamlar dimek ğan tamlayıcı ğun-çekân
- Bismil olmuşdur boğazlanmış bürîden kesmedür
Muğğ ilik ma’nasına gelmiş kemikdür üstüğvân

- Yara zaḥm u yaralu zaḥmîn ü daḥı zaḥmnāk
Di teşennüc olmışa bāsūr u pür-ḥün tolu kan
- 585 Bil miyān olmuş vasaṭ ma'nāsına daḥı gelür
Kuşağa dirler kemer hem ince bellü mü-miyān
- Fārsī öğrendüm oldum böyle tatlu dillü ben
Pārsī âmüḥtem geştem çunîn şîrîn-zebān
- Kıṭ'a-i Ḥüb Be-ma'nîst Çunîn 'İşve-nümün***
- (Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)
- [29b] Taşra bîrûn u birûn iĉerüye dindi derûn
Çevre pîrâmen o ma'nâda imiş pîrâmün
- Oldı mefhûm-ı Ḥudāvend hemān Şāḥib ü Rab
Yoğ nazîri vü mişâli dimek olmuş Bî-çün
- Dinilür Māniy-i nağğâş kitâbına daḥı
Gerçi İncîl-i şerîfün adıdur Engelyun
- 590 Kelemend oldı²² şikâyet ide aḥvâlinden
Zaḥmet ü derdi olandur daḥı rencür u be-ḥün
- Didiler tenbel olan kimseye nekş ü hōşâ
İşini görmege pek sa'y iden âdem be-şükün
- Etlü canluya tenümend di ferbih semize
Daḥı lâğar arığa dindi nizâr oldı zebün
- Tersine dönmişe ma'kûs olana menḥûsa
Bâz-güne dinilür hem daḥı vâjün²³ u nigün
- Ġayrı dürlü dime ma'nâsı dige-gün olmuş
Dürlü dürlü diyecek yirde dinür gün-â-gün
- 595 Maḥfenün adı kecâve 'araba gerdüne
Döndiğün didiler göklere çarḥ-ı gerdün
- [30a] Kâst nokşan daḥı pek eksige kemter dinilür
Hem kemîne dimek eksiklü ziyâde efzün
- Reng-i nîrengine aldanma bu çarḥ-ı dünün
Nağş-ı elvân diyü gösterdigidür buğalemün

²² ol ki matbû

²³ vârun matbû

Ḳıṭ'â Der-Vāv Çü Nev-bāve-i Bāg-ı Mînū

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Şermgîn utancı oldu kadındur bānū
Pîre-zen koca qarı sihr idicidür cādū

Biri birine tolaşmış dimedür piç-â-piç
Mūy kıl şāne tarağ saç bölügidür gîsū

600 Ḳaşıguñ adı zihār oldu beğal kıltuğdur
Hem tirāş itme setürden eyegüdüdür pehlū

Pehlevāna yel ü alp u güreşe küştî di
Güçlü kuvvetlü tüvānā dağı kuvvet nîrū

Cāvidānî ile cāvîd ebedî vü dā'im
Rāhat āsāyiş ü cennet gibi hemçün mînū

Sîb elmadur iyü bih dağı beh ayvadur
Nār enār u erik envā'ına dirler ālū

Aşma tāk ü üzüm engür koruğdur güre
Oldı gül-nār kiraz vişnedür ālū-bālū

[30b] 605 Enberüd u likel enberd dinür emrūda
Şeftereng ile hülū ikisi de şeft-ālū

Dindi bāreng turunca büyügidür nāreng
Dağı limon ağacı oldu dıraht-ı lîmū

Bār u ber mîve vü turfanda yimiş nev-bāve
Bihterîn pek iyüsidür iyü nîk ü nîgū

Hinduvāne dinilür karpuza kavun germek
Ḳar-beze ikisinüñ adı kıbağ oldu kedū

Zîre kemūn u yüzerlik tuğmı dağı sepend
Çörek otına di buğanc u maruldur kāhū

610 Īn suhanrā bu sözi nîk şinev diñle iyü
Fārsî bilmeyen ādem olamaz nādire-gū

Hemçü Güherhāst Īn Ḳıṭ'â Be-Dihîm-i Şāh

(Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)

Huşk kırı yaş ter otlağa dirler giyâh
Kırı çıra kâh imiş oldı şaman adı kâh

Gıceyi ihyâ iden şaḥşa di şeb-zendedâr
Hem daḥı şeb-ḥvîz odur vaḳt-i seḥer bâmgâh

Eyle tevekkül dimek oldı penâveh bikun
Şaḳlanacaḳ yir kemîn ya'nî şıḡınmaḳ penâh

[31a] Külbe küçük hücredür muḥtaşarı ḥâne-veş
Ḥaḳ yolına yapılan tekye gibi ḥânḳâh

615 Kâḡıd-ı zerdî berât ismi ne tuḡra nişân
Pâd-şehûñ virdigi dirlik imiş nân-ı şâh

Şarpa girîve di yol gösterici reh-nümün
İşlek olan ulu yol adı imiş şâh-râh

Virme medeh çek bekeş koma dimekdür menih
Al bisitân iste cûy isteme dinse²⁴ meḥvâh

Ansız olan nâ-gehân hem daḥı nâ-gâh imiş
Vaḳte di hengâm u gah gâhice dimek de gâh

İster iseñ ma'rifet yanıma gel de dile
Ger tu biḥvâhî hüner nezd-i men âv bi-ḥvâh

Būd İn-Ḳıṭ'aem Ruḥsâr Dānişrâ Çü Āyîne

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

620 Di resm ü 'âdete âyîn elbette her-âyîne
Ḳadîmî oldı dirîn ü hem ol ma'nâda dirîne

Bulunmış bir ḥazîne Ḥusrev ü Pervîz vaḳtinde
Ki genc-i şâyegân dirler ḥazîne daḥı gencîne

Bucaḳ peygüle kâşâne dimekdür muḥtaşar ḥâne
Döşer miḡüstered yûñden ṭoḳunmış nesne peşmîne

Ḥuşümet düşmenî vü döstî ma'nâsı ḥulletdür
Göñülde olmasa gizlü 'adâvet dindi bî-kîne

²⁴ "dirse" matbû

- [31b] Tudağ tudağa olsa leb-be-leb emmek mekîden hem
Gögüs gelse gögüs üstine dirler sine-ber-sine
- 625 Dinürmiş zengile çaç çaç iden halhâla ayakda
Bilezik kim taşar maḥbûbeler ḳolına destine
- Se-şenbe şalı gündür çâr-şenbe erba'adur hem
Ḥamîse penç-şenbe dindi yevm-i cum'a âzîne
- Di şenbe yevm-i sebte hem aḥad yek-şenbe olmışdur
Mübârek yevm-i işneynüñ dü-şenbe dindi adına
- Şeker-güftâr olur mı tûṭî-i ṭab'um gibi herkes
Muşaffâ itmeyince sînesin mânend-i âyîne

Ḳıṭ'a-i Hemçü Güll Der-Şîşe

(Feilâtün feilâtün feilün)

- Kâr-ı pinhân daḥı gizlü işe
Bildi cāsūs bedānest işe
- 630 Kâr-dân iş bilici merd âdem
Fikr ider ya'ni kuned endîşe
- Maḳaşa kâz u bıyığa di bürüt
Hem şaḳal riş ü şaçaḳdur rişe
- Meşiken kırma ḥazer ḳıl zinhâr
Âb-gîne daḥı mînâ şîşe
- Ücretile iş idendür müzdür
Müzd ücret daḥı şan'at pîşe
- Bîḥ kök oldı ḳoparmaḳ kenden
Ney ḳamışdur mişelikdür bişe
- 635 Direge dindi sûtün balta teber
Dörpü sühân u keserdür tîşe
- Gice gündüzde şebân rüz hemân
Oḳu meyl eyleme zevḳ u 'işe

[32a] ***Ḥōşâ İn Ḳıṭ'a-i Ra'nâ Be-Mısr'ahâ-yı Ber-ceste***²⁵²⁵ “nev-ceste” matbû

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ƙırarsın bişkenî yap yap dimek âheste âheste
Ƙadeh ʔolsa piyâle di Ƙırılmış dağı işkeste

Nemâsı olmayan yaʼnî cemâdâta di ber-beste
Anuñ zıddı dağı yire döşenmiş sebze ber-rüste

Ekâbir Ƙapusı işigine dergâh dirler hem²⁶
İşikdür âstân u âstâne dağı âheste

640 Ʀabîbün baƘdığı Ƙârûre adı pişyâr olmuş
ʼÎlâcuñ adına dârü dinür bî-mâr imiş ʔaste

Egerçi şıçramak kaçmak ʔalâş olmak imiş cesten
İyü mışrâʼa vaşf-ı işlâhî oldu ber-ceste

Meʼâl-i şüy-dîde er görüp şeyyib olan ʔatun²⁷
Nikâhuñ adıdur kâbîn ayağı bağılu pâ-beste

Bu dest-âvîz Sünbül-zâdedür erbâb-ı ʼirfâna
Gülistân-ı meʼârifden getürmüş tâze gül-deste

Ƙıʔa Ez-derc-i Suhan Çun Güher-i Nâ-süfte

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

ʼAklı ʔağılmışa ʔayrâna dinür âşüfte
Hem o maʼnâda hem alışmış olan âlüfte

[32b] 645 Dil-güşâ Ƙalb açıcı oldu mesîre gül-geşt
Hem şükûfe çiçek açılmış olan üşküfte

Ʀatlu uyƘuya şeker-ʔyâb di ʔuften uyumak
Uyumuş yatmışa ʔusbîde dinür hem ʔufte

Pîlever çerçi dimek pîle ʔarîre dinür
Poliçe sefte imiş dağı delinmiş süfte

Fihe vü fih kürege dindi süpürge çârüb
ʔâk-rûbe süpüründi süpürülmüş rüfte

Tu mepindâr ki sen şanma ki dâʼim bilürem
Söylemek güften ü söylenmişe dirler güfte

²⁶ “kim” matbû

²⁷ “avret” matbû

650 Diñle cevher gibi bil kıadrini itme zāyîc
Güşvār olsa sezā böyle dūr-i nā-süfte

Çi Rengin Kıf'a Her Harfeş Be-Şadr Negest-Endüde

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ezilmiş hem süzilmiş nesne sâyide dağı sūde
Üzülmişdür güsiste aşınup yıpransa fersūde

Sütüde medh olunmuş āzmüde hem şınanmışdur
Emîn [ü] sālīm eymen ya'ni rāhat olmuş āsūde

Hıdīv ü key dimekdür pād-şāhuñ emridür fermān
Buyurmak oldu fermüden buyurulmuş da fermüde

[33a] İyülük sağlık olmuş ten-dürüstî gibi bih-būdî
İdi būd olmağa būden dinür olmuş dağı būde

655 Karışmış oldu āmîziş dağı āmîhten öyle
Bulaşık oldu ālūden bulaşmış nesne ālūde

Di süzgi adına pālüne pālūden dağı süzmek
Süzülmüşden kināye peltenuñ adı da pālūde

Büyük olsa kadeh peymāne di ölçek dimekdür hem
Cihan-peymā gezen dünyāyı ölçülmüş de peymūde

Kabile dūdmān u dūde ol ma'nādudur ancak
Tütünden mūmdan hāşıl olan isdür dağı dūde

Nigārīden dinür naqş itmege naqşa nigār ammā
Dağı maḥbūba dirler hem şıvanmış oldu endūde

660 Süpürz olmuş talaq öd zehre dağı aq cigerdür şüş
Dinür hem bögrege gürde bağırsağ adıdur rūde

Dinür kuhsāra tağa tīg-ı küh üstinde sivrisi
Depe ma'nāsıdur püşte yığın mefhūmıdur tūde

Tevā maḥv u telef olmak tebāh anuñ gibi olmuş
Dağı hiç oldu pūç u hem 'abeş şoldur ki bî-hūde

Hemān āşār-ı feyz-ā-feyz-i Vehbiyy-i İlahīdür
Degildür kesbile ḥüsn-i edā ṭab'-ı sūḥan-gūda

[33b] *Kıt'a-i Gevher Zi-Deryâ-yı Dilem Diğer Be-cün*²⁸

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Hâlişe sārâ dinürmiş ya'ni 'anber şâh-büy
Pek iyüsi 'üd-ı mendel 'üd ağacı dâr-büy

665 Nâfe-i müşk ol göbekdür kim düşer ceyrândan
Çîn iklimindedür ammâ o âhû başka şoy

Haç ber-âverde henüz tüyi belürmiş tâzedür
Di tegil tüysüz olan maḥbûba ya'ni sâde-rüy

Can-fezâ cân artıran merdüm-keş âdem öldiren
Didiler ma'sûka cânân u maḥalle adı kûy

Encümen meclis kıızışdıka di germ-â-germ aña
Oldı germ-ülfet iyü görüşme terdür daḥı ḥoy

Rüstemün babasıdur Zâl ü daḥı pek ihtiyâr
Kır şaḥallıya dinür âmîze-müy u hem dümüy

670 Cündiler içinde pek a'lâ binici şeh-süvâr
Tevsen ol atdur ki pek sert ola ya'ni tünd-ḥüy

Ucı egrilmiş cirid çevgân 'Arabca²⁹ şavlecân
Cündiler atup anuñla tutdıḡı topa di güy

Oldı egrilmiş ḥamîde bükülen piçide hem
İki kat nesne düta vü kat kat olmuş tüy tüy

[34a] Şüh açık meşreblü nâzük-ḥab' u hem ḥâzır-cevâb
Kırlı paslı şüh-gîn ü yaykamaḡdur şüst ü şüy

Güm yitikdür zâyi' olmuş nesneye güm-geşte di
Yâften bulmaḡ demek hem aramaḡdur cüst-cüy

675 Karışık ḡavḡâ ile şit u şadâ şür u şeḡab
Fitne aşüb u ziyân âsîb söz şav güft-güy

Ger tu dâni sen bilürseñ bih ez-în bundan iyü
Mişinâsem añlarum fermâ buyur söyle bigüy

²⁸ "Be-cüy" matbû

²⁹ "daḥı hem" matbû

Meşnevî Der-İştîlâhât-ı 'Acem

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

Kâtib-i can Bâriy-i rahmet-me'âb
Faḥr-ı 'âlem şahne-i çârum-kitâb

Âb-ı Hızr olmuş daḥı 'ilm-i ledün
Eyleyüp ez-ber unutmâ yâd kun

Pâd-şehdûr sâye-i Yezdâa dimek
Bâr dâde eylemiş dîvan dimek

680 Rûz-ı nev rûziy-i tu dinse me'âl
Rızkuñı iḥsân ider ol Lâ-Yezâl

Didiler aşḥâb-ı kehfe heft-ten
Hem güneşdür Yûsuf-ı zerrîn-resen

Âb-ı Meryem di şalâh u 'iffete
Daḥı ser-sebzî dinürmiş devlete

'İsiy-i şeş-mâhe olmuş mîveler
Pîş-res turfanda kim ol biter

Didiler A'câm-ı bî-şerm ü edeb
Ka'be-i 'ulyâya ḥatun-ı 'Arab

685 Çerḥ-i zerrîn-kâse ya'nî âsmân
Hem güneşdür zemzem âteş-feşân

Ẓulmet oldu reng-i şâh-ı zeng-bâr
Şu kenârına dinürmiş rûd-bâr

[34b] Gice mâ'nâsındadır zülf-i zemîn
İstedigi yirde ṭuran ḥoş-nişîn

Râḥatla ḥoş geçen yıl şâh-sâl
Şîr-i murḡ ol nesne kim ola muḥâl

Yıl şedîd esdikde dirler dîv-bâd
Merkeb-i Cem bu havaya olmuş ad

690 Söz büyüklerde sühândur âf-tâb
Keşti-yi zer mâh-nev ey kâm-yâb

Nüh şadef oldu toḡuz kat âsmân
Çâr-bâḡ ise 'anâşîrdur hemân

- Āḥṣicān hem ‘anāşır adıdur
 Çünki biri birinüñ ezdādıdur
- Din-fürüşān olmuş aşḥāb-ı riyā
 Geçmez aqça daḥı naqd-i nā-revā
- Pek qadīmī nesnedür pā-yı çenār
 Sāl-ḥürde oldu gāyet iḥtiyār
- 695 Dindi ta‘zīm itmege zānū-zeden
 Nāvek-endāz oldu ḥalqa ta‘n iden
- Devlet ü iqbāl āb-ı bī-licām
 Āb der-cüy-ı tu devlet sende tām
- Luṭfıla iḥsān³⁰ ider ber-pā kuned
 Āşkār eyler dimek peydā kuned
- Fā’ide gördi dimekdür ṭurfe best
 Hem daḥı yār-ı muvāfiq yek-nişest
- Fikri pek yañlış olan kütāh-bīn
 Meşveret yirine dirler gül-zemīn
- 700 Genclik gitdi dimek şeb der-güzeşt
 Hem iş işden geçdi āb ez-ser-güzeşt
- Gül şüküfte gizlü olmuşdur ‘ayān
 Üstüḥān best aşlını itdi beyān
- Aşlı yoqdur teh nedāred īn süḥan
 Ara ağızın ber lebeş engüşt-zen
- Gelmedi eglendi reft ü seng best
 Bitmese bir iş dinür şüret nebest
- Balsa iş şüret di āb āmed be-kār
 Aş puḥten işe virmekdür qarār
- 705 Pek kolay işe dinür mūy u ḥamīr
 Mūze vü gil oldu ma‘nāda ‘asīr
- [35a] Ḥāk-i rengīn dinse altundur murād
 Furşat el virdi dimekdür dest dād

³⁰ “iḥyā” matbû

- Geçdi fırsat demleri âhū güzēşt
Yıkılıp gitsün dimekdür seg be-deşt
- Baht-ı dendân-hây pek menhūs baht
Hem dinürmiş müşkil işe kâr-ı saht
- Manşıba irdi raqam ber-ser-girift
Hem qabül itdi dimekdür ber-girift
- 710 Kibr ü ‘unvân eyleyendür ser-girân
Dağı ma‘zûle dinür Qur‘ân-h‘ân
- Hem iyü gün dostı yâr-ı nev-bahâr
Dem mehor aldanma sen ey kâmkâr
- ‘Uzlet itdi rûy ber-dîvâr kerd
Âşkâre eyledi dîdâr kerd
- Yalımı alçaq olan dîvâr pest
Ya‘ni bu üslûb üzre zîn-dest
- Hâne-ken şoldur kim ola nâ-hâlef
Bî-muhabâ buldıgın yir hoş-‘alef
- 715 Oldı ma‘nâda zi-desteş şud ‘inân
İhtiyârı qalmanı elde hemân
- Dil-nümûde iltifât itmiş dimek
Dâmen efşânden hem i‘râz eylemek
- Hâtem-i güyâ dehân-ı dil-berân
Hem dağı minqâr-ı gül olmuş zebân
- Kaçdı ma‘nâsına gelmiş püşt dâd
‘Uzlet itdi der-pes-i zânû nihâd
- Kerd ez-û pehlû tehî dinse hemân
Anı terk itdi dimek olur ‘ayân
- 720 Hâzır olmuş pâyiçe pâlä-zede
Dest ber-efşânde ol kim terk ide
- Mâr horden derd ü zaḥmet çekmedür
Hem³¹ fûrû-reften meşakḳat çekmedür

³¹ “Dem” matbû

- Gurg-i bārān-dīde görmiş rüzgār
Ya'ni çok şeylerden almış i'tibār
- Sırrımı ifşā iden kūtāh-bām
Mağz-pūsīde degilmiş 'aqlı tām
- Hem daḥı bī-dār-mağz oldu reşīd
Nev-ḥaber aldı dimek çeşmeş çeḥīd
- [35b] 725 Yüriyenler nāz ile dāmen-keşān
Pek uzun boylu güzel serv-i revān
- Yüz görümligi dimekdür rū-nümā
Hem muşavver adıdur çihre-küşā
- Pā-feşerd oldu dimekdür ber-ḳarār
Bāz-āverd itdi ya'ni i'tizār
- İ'tizār-ı nā-mülāyim 'özü-i leng
Pek ḫarılduḳda dinür āmed be-teng
- Ḥarılsa dinilür āmed-behem
Di be-cāy-ı ū anuñ ḫaḳḳında hem
- 730 Pek ḡazablandı dimekdür tīre şud
'Aqlımı şaşırsa dirler ḫīre şud
- Sert idi pek yumşadı āmed fūrūd
Devleti artarsa di ābeş füzūd
- Muḫtarib olsa kişi şud deste di
Hem mināre adına gül-deste di
- Ġālīb olduḳda dinürmiş sikke-zed
Münteḫab nesne daḥı rüy-ı sepīd
- Dindi ḫod-ser aña kim bī-bāk ola
Sīne-ber-ḫāḳ ol ki baḡrı çāk ola
- 735 Çok yilüp gezdi dimekdür ḳatre-zed
Ḥiç-kāre boş sürüten şaḫş-ı bed
- Pek mu'ānid kimse kāfir mā-cerā
Hem daḥı nā-dāşt bī-şerm ü ḫayā
- Ḥaddini bildürdi dimekdür murād

- Dinilürse ber-ḥuruş³² kālā nihād
Ġālīb oldukda dinirmüş dest-bered
Yorulup mağlūb oldu bāz-ḥurd
İştelim kerd eyledi ğavġā nizā⁶
Hem daḥı şeb-ḥōş kerd itdi vedā⁶
- 740 Oldı rüsvā ber-sereş beyza şikest
Geldi o ḥāle be-rüzā u nişest
Bī-ser ü pādur perişān-ḥāl olan
Çün-mānde soñradan bī-māl olan
Çeşm dārende çü kim ümmid ider
Gözlüğe çeşm-i Firengi didiler
Altuna ġarḳ eyledi der-zer girift
Daḥı tutdı şu⁶lelendi der-girift
- [36a] Dimek olmuş āteş āyed ez-çenār
Ummadıġuñ yirden olur aşkār
- 745 Hem kedūyı vü çenārı diseler
Bir birine uymaz iki nesnelər
Bir birine küfv olanlar nīk ü kem
Hem-ser-i ḫāvūs ḫāvüsest hem
Pīş-keş ma⁶nāsı oldı³³ tercemān
Sünbül-i ter daḥı zülf-i dil-berān
Kuvveti var zūr-dāred der-ciger
Ya⁶ni ⁶afveyle dimekdür der-güzer
Terk-i nāmūs itme āb-ı rü meriz
Merḫamet eyle dimek rizi be-riz
- 750 Bir iyü nesne telef olsa meger
Dinilür diġer nemibended kemer
Ger dinürse taş t ez-bāmeş fütād
Sırrı fāş oldı dimek olur murād
İşidilse sırrı kim mektüm idi

³² “ḥoş” matbû

³³ “olmuş” matbû

- Baḫyeeş ber-rüy-ı kâr üftâde di
 Gördiren yolsız işin ḫalka hemân
 Mâr miġired be-dest-i diġerân
- Gizlü müfsid oldu küteh âstîn
 ‘Ayb fâḫiş bâz-güne-pöstîn
- 755 Gice gündüz cübbe-i ḫurşid ü mâh
 Şaḫş-ı meş’ûma dinür zâġ-ı siyâh
- Gizlü ma’nâya dinürmiş der-libâs
 Hem müneccim adıdur aḫter-şinâs
- Ḥavz-ı mâhî âsmânda burc-ı ḫût
 Hem daḫı demdür keşid itdi sükût
- Nâ-tüvân-bîn düşmen ü daḫı ḫasûd
 Pek faġire didiler kîse-kebûd
- Hem nişân-ı faġr imiş engüşt-i nîl
 Şol giran-cân u giran-sâye şaġıl
- 760 Oldı ḫas-püşî nifâķıla riyâ
 Âb-ı zîr-i kâh mekr-i nâ-sezâ
- ‘Ahdini bozan kişi zinhâr-ḫvâr
 Hem siyeh-kâse le’im-i nâ-bekâr
- Dest ü pâ zâd itdi sa’y u ihtimâm
 Pur şude peymâneeş ‘ömri temâm
- [36b] Ḥisset oldu ġurbedür zindan serâ
 Yüze ġülici imiş gendum-nümâ
- Gizlü ḫîle ġurbedür enbân imiş
 Ḥvâb-gâh-ı ġül bu devrân imiş
- 765 Pek fenâ ile sürüldükde iyü
 Ṭa’n idüp dirler şütür-ġurbe diyü
- Ḥâk şud ḫör u ḫaġîr oldu dimek
 Mâr-ı şeydâyî ne dirseñ engerek
- Dest-kârî eylemekdür kesb ü kâr
 Şaġ elüñ adına dirler dest-i kâr

- Yan virüp şavmağa çep dâden dinür
Kovciya ğammâza nâhun-zen dinür
- Hem çep-endâz ol ki işi ters ola
Râh-ı h̄vâbîde dinür işlek yola
- 770 Raht-beste eylemiş ‘azm-i sefer
Hayme-zed dirler muķîm olsa eger
- Açdı sırrın ‘ūd der-micmer nihād
Âşkâr oldı dimekdür rüy dād
- Gizlü söz mefhümü olmuş zîr-i leb
Bir dilim etmek gibi çekme ta‘ab
- Di simâtuñ adına h̄vân-ı durâz
Pek mülevveş ekl iden şaṭranc-bâz
- Ebleh ü aḥmaḳ olandur h̄ire-ser
Her işin hoş fehm idendür dîde-ver
- 775 Di tevâzu‘ idiciye ser-figen
Âdemi tekdîr idendür dil-şikên
- Müdde‘î vü ḥaşm dâmen-gîr imiş
Ḥâṭırı ḳalmış olan dil-gîr imiş
- Dâred ü der-zîr-i dâmâneş çerâĝ
Şâhidi ḥâzîrdur eyle sen ferâĝ
- Şaḥş-ı maşrû‘a dinürmiş sāyedâr
Na‘l der-âteş olandur bî-ḳarâr
- Olmış ebrû-zen işâret idici
Germ-rân atın sürüp pek gidici
- 780 Terk-i dünyâ eyleyen ḥâne-fürüş
Bî-‘ıyâl ü serserî ḥâne-be-düş
- Bî-sebeb maĝrûr olandur bād-ser
Pek rezil âdem kes-i zen gün-ḥar
- [37a] Destḥar-gû söĝici bed sözlidür
Sirke-ebrû ol ki ekşi yüzlüdür
- Ebleh ü aḥmaḳ olandur gāv-rîş
Bî-sebeb ‘özr ü bahâne ḥuşḳ-rîş

- Sebz-pāy u şüm-pey mezmūm olan
Nā-mübārek maḳdemi meş'ūm olan
- 785 Dindi bed-pertev aña kim bahtı zışt
Hem tekebbür eyleyen gerdūn-sirişt
- Şol ki muḏḥik ola rüsvāy u melūm
Dir 'Acem bāzīçe-i zengī vü rūm
- Ḳāziyy-i Gireng o kim hoş-gūy ola
Ḥ'āce Naşru'dd-din gibi dil-cūy ola
- 'Ārsız cerrāra dirler ceste-gīr
Hem miyān-gīr öyle bī-'ār u ḥaḳīr
- Şūḥ-çeşm ol yüzi açık bī-ḥayā
Zūr ile alan dilenci ḥar-gedā
- 790 Çavuşuñ adı siyeh-pūş oldu hem
Muḥzır [u] ḳāḏıya da olmış 'alem
- Ḳul demek mefhūmı da ḥalka be-gūş
Hem köle ma'nāsı olmış süfte-gūş
- Ḳapu yoldaşıyla aḳran hem-künān
Cümlesinuñ sözi birdür yek-zebān
- Oldı ḥıdmetkārūñ adı pīş-kār
Hem kemer-beste daḥı ḥıdmet-güzār
- Ḥāzır olmışda ṭurur can ber-miyān
Uşanup bī-zār olan āmed be-cān
- 795 İlerü çekdi dimekdür ber-keşid
Añladı mefhūmı olmış ber-resid
- Ḥāzır olur āstīn ber-mīzened
Hem aña lāyık demek ūrā resed
- İnce fikr idici üştür-bīn imiş
Daḥı üştür-ḥūy şāḥib-kīn imiş
- Ḳapucılar ketḥudāsı mīr-bār
Eskidür çok iş bilür köhne-süvār
- Ṭabl-ı pinhan mīzened dinse me'al

- Şol işi şağlar ki setr itmek muhāl
- 800 Haşmet ü dārātıla bā-reng ü bŷy
Sözi bî-ma'na olandur mürde-gŷy
- [37b] Didiler hāzır-cevāba ter-zebān
Fikri kuvvetlü olandur ħurde-dān
- Aña dirler kim zebān-ı zer-gerī
Ola ma'hūda işāret sözleri
- Zīr-i bālā-gŷy şol kim ħalṭı çok
Zīr ü bālā nīst şekk ü şübhe yok
- Gizlü ser-beste mu'ayyen ser-zede
Muntazırdur emre dāmān ber-zede
- 805 Müfsid ü alçaq münāfık zerde-gŷş
Kendüyi medḥ eyleyendür ħod-fürüş
- Fāsık u fācir demek sāye-perest
Şīr-gīr oldur kim ola nīm-mest
- Şenbe āb-ı ħuşk revnaq āb u tāb
Āteş-i ter oldı ma'nāda şarāb
- Dest-i şüst oldı dimekdür nā-ümīd
Dil-berūñ mümtāzı āhŷ-yı sefid
- Ya'ni da'vet eyledi āvāze dād
Daḥı rām oldı dimekdür ten-nihād
- 810 Per-niyān-ħŷy ol kim ola ħulḳı ħoş
Oldı bed-āğāz ħuysuz sözi boş
- Şol ki pek aḥmaḳ ola dāmen-dirāz
Sāde-levḥ olmış o ma'nāda mecāz
- Şan'atında māhire pŷr-kār di
Çīre-dest olmış daḥı anuñ gibi
- Sa'y idŷp çok iş görendür dīv-dest
Yapdı müşkil işleri ber-bād best
- Pek gönŷlsüz iş tŷtıcı kār-dŷzd
Didiler ayak terine pāy-mŷzd

- 815 Dindi mağlûb u zebûna süst-güş
Ten-zened ma'nâsıdur olur hamûş
- Ƙuvvet ü Ƙudret dimekdür dest-gâh
Gürg-i Yûsuf müttehemdür bî-günâh
- Sen çekersin fikr³⁴ itme kâr-büd
Her ki seg râmî keşed ü mîkeşed
- Tîşe sÿy-ı ħod zened dinse eger
Oldı mağşad kendüsi nef'in arar
- Rÿy-ı ü bebned dimek mefhûmı hem
Ya'ni anuñ cānibidür mültezem
- [38a] 820 Şöyledür ma'nâda kec-dâr u meriz
Ƙarda gez ammâ belürsüz olsun iz
- Diseler der-âstîn İnest ü bes
Bulunan bu ħayrıdan ümmîdi kes
- Der-çi tîrî dinse mefhûm u me'âl
Rütbe vü ħālinden itmekdür su'âl
- Dinilürse nāndur rûħan-fütād
Bî-meşakḫat devlete irdi murād
- Rîş-i nāḫūrî kuned yalḫaklanur
Bāziy-i ħāye 'abeş işe dinür
- 825 Sengdür Ƙandîl-i pür-fikr ü telâş
Ġāfil olma ħāzır u Ƙandîl bāş
- İn be-ü pehlü zened dinse temām
Bu aña beñzer dimek olur merām
- Ĥāne tebrîk itse ferzend-i 'Acem
Dir imiş kim büriyāyî mîkunem
- Rind ü ferzend oldı ħāyetde zarîf
Mîve-i dil şî'r ü inşā-yı laḫîf
- Ĥvāce olmış nāvek-endāz-ı edeb
Pîç uşāħa didiler māder-celeb

³⁴ "mirken" matbû

- 830 Ğarf-i sâkindür zede ey pür-hüner
Esre üstün adıdur zîr ü zeber
- Pek perişan yazıdur pây-ı kelâğ
Puşuya girse di kerde pây-ı zâğ
- Câme-i müyî dağı mü-bîne kürk
Dir ‘Acem şâ‘irleri maĥbûba Türk
- Bî-edeblik itse hem bir şahş-ı bed
Ta‘n idüp dirler ki Türkî mîkuned
- Pek beyâz olsa iyü olsa şeker
Adına anuñ ŧaber-zed didiler
- 835 Pencere ma‘nâsı olmış tâbdân
Baca mûrî kim çıkar andan duĥân
- Pâki vü mûsî dimekdür ustura
Oldı ebrû-ken dağı cinbestere
- Di bulut adına pîl-i âb-keş
Hem dağı şîr-i süvâr olmış güneş
- İmtizâcı bed olandur bed-kumâr
Keykdür şalvâr-ı bî-şabr u qarâr
- [38b] Nesne zâyî‘ olsa di sîm-âb şud
Pek ĥacîl oldı dimekdür âb şud
- 840 Sözde yañlış ŧutıcıdur ĥarf-ğîr
Ĥurde-ğîr ol ‘ayb arayıcı ĥaĥîr
- Sözime daĥl itdi dimekdür murâd
Dir isem engüşŧ ber-ĥarfem nihâd
- Begzer ez-men ko beni ĥâlîme sen
Ya‘ni incitme beni meşkun be-men
- Pek ġazabnâke dinürmiş ĥîre-şîr
Zulm dest-endâz unutma yâdgîr
- Çeşm-i dil-ber âhu-yı dînbâle-dâr
Pek küçük maĥbûba dirler ney-süvâr
- 845 Aşlı nesli pâk olandur gevherî
Nazlı beslenmek de sâye-perverî

- Oldı nev-kîse yeñi devlet bulan
Dağı hindü-zâdedür bed-aşlı olan
- Bād-ı herze va‘dedür kim aşlı yok
Hem siyehkâr ol ki kizb ü fıskı çok
- Bî-vefâ mefhûmıdur yâran-fürüş
Murğ-ı dil ma‘nâsı olmuş ‘aql u hüş
- Şağş-ı me’nûsa dinür kim germ-hûn
Ülfeti ola şafâ-bağş-ı derün
- 850 Gice gündüz adı olmuş huşk ü ter
Pek delidür huşk-mağz u huşk-ser
- Gerçi şâhid ola ma‘nâda güzel
Şâhid-i bâzâr ammâ mübtezel
- Bir maħalde dinse şehri vü gülî
Beldenüñ mümtâzı budur hâşılı
- Bülbül olmuş zend-bâf u zend-hvân
İşfehanda bağçedür Nağş-ı Cihân
- Dil-keşâ Şîrâzda bir bağçe hem
Şeyh Sa‘dî anda medfûn-ı İrem
- 855 Dağı gül-geşt-i muşallâ hoş-mekân
Hvâce Hâfîz anda Firdevs-âşiyân
- Âb-ı Rükni hem anuñ ırmağıdur
Menba‘ı Allâhu Ekber tağıdur
- Çarışık söz şav dimek güft ü şenîd
Terk ü iğrâz eyledi dâmen keşîd
- [39a] Perde efken oldı şağş-ı bî-hayâ
Her kimi görse seven zûd-âşnâ
- Ten-fürü-dâde şu kim gâyet muñî‘
Dest-i merdî dinse mefhûmı şefî‘
- 860 Di enâyî aña kim cehli ‘ayân
Olmış aħmağlar da şîşe kerde-nân
- Saht-pîşânî olandur yüzi pek

- Çār-ḥāye ‘avreti çoğdur dimek
Di şehidî añā kim zen-pāredür
‘Avret için can viren bî-çāredür
Pā-girift itdi cimā‘ u iḥtilāṭ
Oldı ma‘nāda menī āb-ı neşāṭ
Def-keş olmuşdur daḥı şol nā-bekār
Kim ider zen-pāreye ‘avret şikār
- 865 Zen bimüzd ol kaḥbe kim rüsvā-yı ‘ām
Kālye-ḥvār oldı gidi beyne’l-‘avām
Muğlim olan şaḥşa dirler tāz-bāz
Aralıkda iş düzici kārşāz
Tāz-ḥīr ü çār-miḥ ol fi’l-i ḥām
Gūh-ı dellāl oldı pāzeng-i gulām
Hem ṭabaḳ-zen didiler saḥḥākaya
Kendü gibi ‘avrete müştākaya
Ġarḳ-ı perrān birden idḥāl eylemek
Hem miyān paça sürişdirmek dimek
- 870 Ser-girifte dindi yef’allenmişe
Daḥı ḥuft u ḥiz tetrici işe
Dindi mücrim kimseye nāme-siyāh
Hem daḥı zūlf-i ḥaṭā cürm ü günāh
Tevbe eyle cāmṛā ber-seng-zen
‘Ahdüñi bozma meşev peymān şiken
Fāriğ olmağdur varaḳ gerdānden
Öyledür hem āstīn eḫşānden
Ma‘ni-yi cān-ı men ü cān-ı şumā
Biz sizüñle sağ olalum dā’imā
- 875 Dest ü pāy-ı ḥod zedem çekdüm emek
Hem vedā‘ itdüm du‘ā güfitem dimek
Buña olsaydı diyü itmek recā
Cān ger ü cāme ger ü baş can fedā

[39b] Di ser-âmed olsa bir nesne temâm
Tuḥfe-i Vehbî de bitdi ve's-selâm

Bu târiḫile Zeyl-i Tuḥfe Miskiyyü'l-Ḥitâm Oldı

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Zihî manzûme kim peyveste-i ḥüsn-i nizâm oldı
Vezîr-i a'zamuñ nâm-ı şerîfiyle be-nâm oldı

Getürdüm sünbülistân-ı hünerden berg-i sebzimdür
Gül ü sünbül gibi pîrâye-i farḫ-ı enâm oldı

880 Ḳariḫam kuvvetinden bilmem aشلâ iftiḫâr itmem
Mücerred luḫf-ı Ḥaḫḫıla pezîrâ-yı ḫitâm oldı

Oḫundukça du'â-yı ḫayra maḫzar olmadur maḫşad
Bu maḫlab bende-i nâ-kâma aḫşâ-yı merâm oldı

882 Hezâran şükr idüp Ḥaḫḫa didüm târiḫ-i itmâmın
Biḫamdillah bu zîbâ Tuḥfe-i Vehbî temâm oldı

Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb bi-desti ḫaḫḫı faḫîrû'l-ḫaḫîr 'Abdu'r-
Ra'ûfû'l-Ḳandehârî